

XXX. TITULUS.

Ezen magva-szakadt jószágról való Articulusnak világosb értelme.

De a' mint mondám, e' meg-irt Articulus valami részéből majd különböz ez Ország régi Törvényétől.

Elsöbben-is e' féle magva-szakadt kétséges jószágnak meg-hirdetésével.

Másodsor, hogy bizonyos ideje nintsen, mikor láttafék törvény felöle.

Harmadsor, a' leány negyednek jószággal való meg-adásában, mikor jószágtalanhoz menend férjhez. Mert e' féle jószágnak magva-szakadt voltát ez Országnek meg-rögzött Törvénye, és Szokása szerént, nem a' Király udvarában szokták meg-hirdetni, hanem a' hol a' jószág vagyon, és kiváltképpen a' magva-szakadt embernek lakó helyére, és az iktatásnak idején a' szomszédok, és kik egy határban laknak véle, azoknak jelen-létekben. Igy szokták pedig meg-hirdetni az iktatáskor; hogy valaki ellene mondana az iktatásnak, avagy a' perbe akarna bé-állani, akár a' meg-hólt ember leányi, kik még az attyok házában laknak, akár vér szerént való attyafiai, akár valaki a' leány ágból akarná ellenzeni az iktatást; tehát

tehát egy elztendő forgásában tartozzék e' féle pernek meg-látására rendelt Bíró előtt, úgy-mint moltani szokásunk szerént az Ország Bírája előtt (avagy Nador Ispány előtt, mint ez előtt szoktak vala) minden leveleit, és igazságát elő hozni, akár folyon egyébféle szokott törvény, akár ne; és így bizonyítsa-meg, hogy örökös legyen a' jószágban. Mert ha meg-nem bizonyította, a' jószág avagy a' Királyé lesz, avagy azé, kinek a' Király adandja; a' mint erről nyilván szól a' Felséges Mátyás Király Dekretoma-is, mellyből vettek-is e' meg-irt Articulus; jóllehet valami tikkelyében ott különben vagyon meg-írva. Ezért kell pedig ez ilyen magva-szakadt jószágnak el-foglalásában, és iktatásában meg-nevezni a' Bírót; hogy akár melly fél-is tudhassa, melly Bíró eleibe tartozzék mennie, és kitől várjon törvényt, és igazságot a' meg-mondott dolgokban. A' leányok pedig (a' mint meg-mondám az Articulusban) az attyok udvar-házában, és jószágának negyed részében házasságok idejéiglen meg-maradhatnak. A' meg-hólt ember felesége-is, ugyan ott a' meg-hólt Urának udvar-házában lehet mind addig, meg valakihez férjhez megyen, és addig belöle senki ki-nem rekesztheti; a' mint ez után erről nyilván szóllok a' jegy-ruha megfizetésének meg-írásában. E' féle magva-sza-

szakadt ember leányát-is nem azoknak akarattokból kell ki-házasítani, kikre szállana az ő leány negyedek holtok után; hanem olly attyokfiai akarattokból, kik attyokról, való attyokfiai, és őket pénzel ki-tehetik, azokkal egyet értvén, adásának férjhez.

XXXI. TITULUS.

A ki Király igazságával áll-bé valaki peribe.

Továbbá, ha valaki Király igazságát magának meg-kérendi, valamelly jószágban, melly immáron perbe volna, és a Király adományával a perbe ő-is bé-álland; sem az al-peres, sem a fel-peres nem tartozik, hogy ez ellen mindjáraft elő adja igazságát: hanem ha mit meg-kért a Királytól, Király igazságával azt az Ország törvénye folyása szerént vigye véghez; ebben-is úgy lehet módja, ha valamellyik peres-fél, vagy a fel-peres, vagy az al-peres nyerendi-meg a peres jószágot: Mert ha mind a kettő el-vesztendi, így mindjáraft helye lehet a Király igazságának. És ebben a dologban e pernek bírása a sententziának ki-mondása után-is a peres-felek közt tartozik a Király jufsárol-való adomány levelet

levelet a meg-kéretől ismétlen bé-venni, és annak arról törvényt tenni.

XXXII. TITULUS.

Hogy a Királynak minden-féle adományit, törvény szerént való iktatással, egy esztendőnek forgása alatt meg-keltyen erősíteni.

Tudnia még-is illik, hogy a Királynak minden adományit, akár magva-szakadás miatt légyenek meg-kérettetvén, akár némelly gonosz embereknek hitetlenségek miatt, akár Király igazságának nevével, kik hamisan a Király igazságát magoknak tartják; akár új Adománynak nevével, önön jószágokat méltó igazsággal, és igaz törvény szerént kik bírják: és ezekről levelek kelvén, és meg-iratván, a Donationak napjátó-fogva számlálván, egy egész esztendőnek forgása alatt törvény szerént való iktatással meg-kell erősíteni, és helyére állapítani, akár ellenzi valaki, akár ne. Mert ha e nem léfzen, az Adománynak ereje el-telik, és a Donatio levél-is haszontalan léfzen, és erejében meg-fogyatkoztatva marad.

XXXIII. TITULUS.

Az Iktató, Határt-járó, Intő, avagy Kénáló, és rövid Hivatal-leveleknek, hány napig tartson erejek az elég-tételre.

Ebben ezt-is eszünkbe vegyük, hogy a' bé-vivő, 's mind pedig a' Királyi iktató levelek, akár mi Donatiokról, mellyekben valakinek hív szolgálattját a' Király ki-nevezi, és ilyen képpen kezdik-el a' levelet: Mivelhogy, úgy-mond, mi méltán meg-tekentettük volna, 's a' t. Avagy ek-képpen: Minek-utánna eszünkbe, és előnk-be vettük volna ennek 's ennek hívséges szolgálattját, 's a' t. A' mint a' Donatio-nak kezdeti vagyon, és a' több részét-is írják, egész eztendeig tartnak, és erejek vagyon arra, hogy e' féle Királyi Adomány-ba azzal bé-irathasák magokat. Egyéb minden-féle hasonló leveleknek, úgy-mint Bé-vitel, Iktató, Vizsza foglalo, és mind pedig Határt-járó, sőt Kénáló leveleknek, mellyeket kezdnek így irni: *Dicitur nobis* (az az: jelenti mi-néküök ez 's ez) És mellyekben e' tzikkely-is benneik léend, hogy hijjátok reá a' szokott törvény nap-jára, 's a' t. E' féle levél ki-adásának utánna, csak hatvan napig élhetnek vele, az után erőtlen leszen.

Mind-

Mindazonáltal e' féle Bé-vitel, és Vizsza-foglalo, avagy Határt-járó, és Intő-levelekben, valamelly Octávára-való nap iratik, mellyre a' hivatal (kinek okait azon levélben meg-irják) meg-légyen: Tehát annak az Innepnek, mellyet az Octávának, az az: Törvény ki-szolgáltatása napjának tésznek, nyoltzad-napjára elő kell vinni annak törvényre szerént. A' nyoltzad-nap mindazáltal nem az Innepnek utánna, hanem előtte tartatik-meg annak végbe-vitelére. A' hatalomra való Hivatal-is, mellyet a' mostani szokásunk szerént harmintz kettődik napra szoktunk irni: hasonlatos képpen ez-is csak hatvan napig tart azon levélnek ki-adása után: És ha hatvan napnak alatta el-nem járnak dolgokban levelek mellett, az után nem leszen leveleknek helyek.

XXXIV. TITULUS.

A' Donatiokról való Iktató-levelek mit használnyanak, mikor az okát meg-magyarázzák, avagy nem magyarázzák, miéért adták légyen a' jószágot.

Továbbá ezt-is tudnunk kell, hogy a' Királynak minden féle Adományáról költ Iktató-levével, akár szolgálattjának emlékezetivel; akár pedig, ha szolgálattját ingyen sem említik-is benne, hanem csak

Cum

Cum nos-sal, avagy *Dicitur*-ral írják, melly ez Ország Birái között akár mellyik előtt költ legyen, ember iktathattya magát véle. De ha az iktatás csak *Dicitur*-ral leszen, és szolgálattyanak nemét meg-nem írják; tehát a' törvényben nem elégséges csak az iktató-levél, hanem a' *Donatio* levelet is elő kell hozni, és be-mutatni: hogy ugyan valóba ki-tessék, mi okon, és mi módon adta legyen a' Király a' jószágot. Mert ha a' *Donatio*t elő nem adhattya az iktatásnak is semmi ereje nem lehet. Ha pedig a' szolgálatnak ki-nevezésével irván *Cum nos*-által, az az: Mikoron mi, s a' t. mégyen végbe a' bé-vitel, és iktatás; tehát a' *Donatio*k, avagy *Adomány*-ról-való levelek el-vesznek is, a' törvényben csak e' féle iktató levél is elegendő. Mert ez eléggé megmagyarázza, mi okon adta legyen a' Király a' jószágot.

XXXV. TITULUS.

*A' Király Consensusáról, és engedel-
méről való levél felől, mellyben a' vallás
ígéről ígére bé-nem írták volna.*

Ezen értelemben kell lennünk a' féle le-
veletről is, mellyben a' Király *Consen-
susáról*, avagy engedelmeéről való emléke-
zet volna. Mert ha az a' vallás, mellyről
Király

Király ö Felsege *Consensus*-t adott, ligéről
ígére bé-nem leend irva az Engedelem le-
velbe; tehát ha a' féle vallást szörin elő
nem mutathatná a' Bíró előtt, a' Király-
nak e' féle engedelme, és *consensus*-a erőt-
len, és haszontalan leszen.

XXXVI. TITULUS.

*A' Király új Adományáról somma
szérent, és honnan legyen eredeti.*

Sokan szokták az ö örökségeket, és jó-
szágokat új *Adomány*-ul meg-kérni a'
Királytól, és gyakorta a' Király igazságát
is e' féle új *Adomány*-ról-való levélben ma-
goknak, és maradékjoknak meg-kérik, je-
lentvén a' Királynak, hogy az ö elejek
rég-től-fogva azon jószágnak békefésséges u-
raságában vóltanak volna. És jöllehet e'
féle új *Adomány*-al sokan igazán, és jó
móddal élnek; viszontag mindazáltal, kik
lelkeket nem szánnyák, sokan tsalárdúl, és
hamisán szokták kérni az új *Adomány*-t.
Mert ez okkal sokan ki-akarják tagadni a'
leány ágat, mikor a' jószágról-való ok le-
velet, a' mellyből ki-tetszenék, hogy ha a'
jószágot pénzen vették vólt, avagy egyéb
képpen is mind fiú, és leány ágra szolgál-
na a' jószág, avagy el-rejtik, avagy tűzbe
vetik, avagy egyéb képpen el-szakaszttyák.

Némel-

Nemmellyek pedig az atyafiúi szeretetet megtagadván, feleségeknek, avagy leányoknak akarván kedveskedni, kivált-képpen mikor eszékbe veszik, hogy ő rajtok férfiú ág elfogyna, és félnek, hogy jószágok a' több egy oszláson-való attyokfiaira szállana; tehát feleségeknek, és leányoknak neveket az új Adományba bé-iratták, a' vér szerént való attyokfiainak neveket a' levélből kihagyván, és ilyen móddal igyekezék őket az örökségekből, és jószágokból ki-tudni, és rekesztteni.

XXXVII. TITULUS.

Mi legyen a' nova Donatio, úgy-mint az új Adomány, és hogy kétképpen érthetni.

Mellyből itt meg-kell értenünk, hogy a' Király új Adománya, mellynek levelebe e' tikkelyt bé-szokták írni, hogy ennek 's ennek a' jószágnak békefészes uraságában éltenek volna az ő elei, és ő maga-is benne volna, semmi nem egyéb, hanem az elébbi Adománynak újjonnan-való meg-erősítése: melly igéből ezt magyarázhami, hogy még az előtt-is meg-keresett jószág volt ez, akár Donatio által, akár a' jószágnak egyéb úton-való találása által.

De

De hogy az új Adományt inkább megérthessük, vegyük eszünkbe, hogy e' féle új Adományt két okokért mondanak új Adománynak.

Elsőbben, a' Királyi Koronára nézve, mellytől fűg a' jószág adománya.

Másodszor, a' vér szerént való atyafiakra, és leány ágra nézve.

A' Király méltóságára nézve azért nem szükség, hogy az új Adománynak az előtt való Adománnyra tekinteti legyen. Mert ha a' Király valakinek valami jószágot egyszer el-adott, és az törvény szerént belé-iktatta magát, nem volna szükség, hogy e' féle jószágot újjolag meg-kérné; sőt inkább csak az elébbi Donatit kellene meg-erősíteni, és confirmáltatni. De még a' confirmatio sem szükséges a' jószágnak első Adománnyára; mindazonáltal nem árt nekik. Mivelhogy a' confirmatio-is ö-magában erőtlen, ha a' Donatioja semmire kellő léfzen. Az új Adományt azért avagy csak ő szintén, avagy a' Király igazságával egyetemben szokták meg-kérni a' Királytól.

Ez okáért, hogy jöllehet a' ki az új Adományt kívánja, a' jószágnak uraságában ül; mindazáltal eszébe vette, hogy nem jó módjával, és ne talán Király igazsága ellen-is birja a' jószágot. Mert az Urak, és a' Nemesek nem mindnyájan Király Adománnyával birják a' jószágot, ha-

H

nem

nem külömb-külobb okokból, és móddal lett kötésekkel, és ok levelekkel. Holott ez okaért igazságoknak e' féle fogyatkozását ismervén, a' Király új Adományával szokták helyére állatni, és jó karba ütni. Új Adománynak pedig csak ennyiben mondatik, és ez okaért, hogy akkor adta el-söbben valakinek a' Király a' jószágot. A mint a' régi Magyar Királyoknak, Lajos Királynak, és Sigmond Tsászárnak Privilegiomok leveleiben láttam, és olvastam-is, hogy új Adományul adtanak jószágot; de a' levélben semmi emlékezet arról nem volt, hogy annak elei a' jószágban eleitől fogva békeségesen éltek volna; avagy ő maga-is békeséges uraságban lett volna: Hanem (a' mint a' Donationak szokott folyása, és tenora) az új Adomány-levélben csak hü szolgálattját irtak-bé: Es e' féle jószág el-adát, és róla költ levelet, a' fellyül meg-mondott okból, ez okaért mondom, hogy új Adománynak szokták hini, és mondani, mivel hogy a' ki az új adományt nyerte, akár volt az előtt a' jószágnak uraságában, akár nem volt; mindazonáltal akkoron újjól adta néki a' Király a' jószágot, és nem az előtt.

Mert ha az előtt-is adta volna (a' mint mondám) a' jószágra nem új adományt, hanem confirmátot kellett volna kérni: E' féle új adománynak pedig, mellyet a' Király

rály a' Szent Koronának igazságával szokott adni, még ha a' Király igazsága ellen es-nék-is, akár minden Király igazságával ad-ná, akár pedig csak új adománnyal, minden-koron helye, és ereje vagyon. E' féle jószágot pedig más ember sem Király igaz-ságával, sem pedig magva-fszakadtul ennek utánna meg-nem kérhet: mert még a' Fe-jedelem-is a' melly adományt egyszer meg-adott, sem ő maga, sem máffal meg-nem máfolhattya, és semmivé nem teheti; tsak hogy ez igaz légyen, hogy a' ki az új adományt nyerte, avagy ő maga, avagy pedig az ő elei annak a' jószágnak békeséges uraságában valósággal volt (az az: nem saját hatalmokkal, se vakmerő képpen mástól ne foglalták légyen el.) Mert ha tsalárdul, és hamisan kérné-meg valaki a' jószágot, tud-ni-illik mondván, hogy valamelly falu, avagy jószág övé volt volna, és annak uraságá-ban régtől fogva lett volna, de a' jószág nem övé, hanem a' Királyé lett volna, és régtől-fogva igazán a' Király ő Felsege va-lamellyik várához tartozott volna; tehát e' féleben, és hasonló tsalárdságban az új ado-mánynak semmi ereje nintsen: söt azt, a' ki így tsalárdkodik, és hazud, szörnyü-képpen meg-kell büntetni. Hasonló ez-is ehez, ha valamelly hatalmas szánt-szándék-ból való hatalomsággal, és vakmerő-képpen egy falut magának foglalna, és mivelhogy

uraságában egy éltendőt töltene, és a' Királynak azt adná eleibe, hogy ő annak a' jószágának bizonyos uraságában fok időtöl fogván vólt, és ez okon új adományul kérné meg a' Királytól. Mert ekképpen is a' Király igazságával megnyert új adománynak is nem lehet ereje más embernek igazsága ellen, a' kitől tudni illik az a' hatalmas elfoglalta vólt a' jószágot. Mert reá bizonyították, hogy nem jó úton, és igazsággal kérte vólt meg más ember jószágát.

Másodszor mondom, hogy az új adományt érthetjük, a' vér szerént való atyafiakra: és leányágra nézve, és a' mint előbbben megmondom, mi legyen az új adomány, arra nézve kell érteni.

Tanúságunk azért innét ez, hogy e' féle új adományról költ levél, mellyben e' volna írva, hogy (a' fiui ágon a' jószágban békeségesen élt volna) nem elégseges a' leányágnak azon jószágból való ki tudására, még ha a' mellett a' férfini ág ő magok között való ofzálás-levelet adna is elő, avagy a' leány-negyednek ki-fizetéséről való menedék-levele volna is. Hanem az Originált, az az: a' jószágának eredetiről való levelet hozza elő a' törvényben; hogy meg-tesék, mint találták a' jószágot, pénzen vették-e, avagy egyéb jó úton, mint s' hogy szereztek. Melly levelet ha elő nem hozhatuának, mivelhogy fok jószágos

Nemes

Nemes embernek ok-levelei a' hadak miatt, és külső ellenség miatt el-veztenek, avagy még békeséges időben is tűz miatt megégtenek; tehát akkor az al-peresnek ötven Nemes emberrel, tisztá nemes személyekkel, hitet vét a' törvény, hogy leány-ágot nem illet a' jószág. Melly al-peres ha meg esküszik, nem tartozik a' leány-negyedet a' jószágból ki-adni, hanem tsak pénzel fizeti ki, ha annak ki-adásáról menedék-levele nem léfzen.

XXXVIII. TITULUS.

Honnet legyen az atyafui vér-árulás.

Holott pediglen az al-peres ilyen módon meg esküszik, és más felől a' törvényben avagy ő maga, avagy Prókátora az Original levelet, a' jószágának eredetiről való, elő-adandja, és élni akar vele; avagy végére mehetnek, hogy e' féle Originált el-rejtett, és el-titkolt volt, és úgy kérte meg a' jószágot új adományul, vér szerént való atyafiai, avagy a' leány ág ellen, és azok nevét a' Donatioból, avagy új adományból ki-hagyta volna, kiket a' jószág igazán illetve, és ez okkal e' féle jószágtól atyafiait, avagy nényeit, és hűgait hamisan ki akarta volna rekefzteni, és az örökségből ki-tagadni, mihelyt e' dolgot va-

H 3

lóba

lőba reá bizonyíthatják, tehát e' féle embert a' törvény hamis hitűnek, és vértárusnak méltán ítélni. A' kik pedig mellette meg-esküttek, azok-is mind hiti-szegettek, és mindnyájan hamis hitűek lesznek. Mikor pedig a' leány ágat, a' mint meg-mondám, ki nem esküszí valaki a' jószágból, hanem csak részetlené akarja azt tenni, hamis hitűve ezzel nem lesz; hanem csak vér-árusnak terhén marad.

XXXIX. TITULUS.

Mi legyen az atyafiú vér-árus, és mi legyen büntetése.

A' vér-árus pedig ez, mikoron egyik atyafiú a' másikat, avagy egyik vér szerént való leány ág a' másik atyafiát az ő igazsága mellől, melly a' jószágból van, álnokul, és csalárdul szín alatt ki-rekeszti, és örökségéből ki-tudja. Itt pedig a' atyafiú néven értyük, hogy valakinek mind bátyját, ötsét, nényét, hűgát, és somma szerént minden féle nemzét, kit egyaránt illetve a' jószágnak örökös vólta. A' vér-árusnak büntetése pedig nem csak ez, hogy híret, nevét, tiszteletét el-vefzi; de annak felette valakit e' féle vér-árusban tapasztalhatnak, az minden jószágot, és örökségét örökkön örökké

rökké el-vefzi: és minden jószága, és öröksége annak az atyafiának adatik, mellyet a' jószágból ki-igyekezett tagadni, és örökségétől meg-fosztani, és a' felét ez ilyen atyafia kezébe kell adni, hogy úgy tartsa, mint egy szolgáját. Mellyet mind hólta napjáiglan tartozik étellel, itallal, és ruházattal, mint egyik háza-népét el-tartani.

Ezen büntetések vagyon az aszszonynepeknek-is, avagy az Úrak, és Nemesek leányinak, ha ki közzülök az atya jószágból, melly leány ágat-is illetve, a' Királytól fő-embernek könyörgésével, és törekezésével férfiúi ággá tehetné magát, és a' több vér szerént való atyafiat, és a' több leány ágat a' féle örökségből ki-akarna tudni.

Ennek felette, ha ki vér szerént való atyafiát, vagy férfiat, vagy aszszonyi-állatot vakmerő-képpen el-tagadná, hogy nem az ő nemzetségéből való volna, és e' meg-tagadott atyafiú, vagy levéllel, vagy ha levele nem volna, emberi biznysággal (mellynek hatvan éftendeiglen-való emlékezetivel szabadon élhet, de nem fellyebb) az ő nemzetségét meg-bizonyíthatja, hogy ő-is atyafiú hozzája: E' dologból-is vér-árus jö-ki, mivelhogy ez-is a' meg-tagadott felt az ő törvény szerént való igazságából ki-akarta tudni, és örökségétől meg-fosztani.

XL. TITULUS.

Az atyai, és ős jószágot miképpen osztják-meg az atyafiak.

Mivelhogy eddig a Király adományáról szóllottam; immáron jer szóljunk köz-
zél-is azon Királyi adományoknak ágairól.

Es először-is a vér szerént való atyafiaknak jószágokról, és örökségekről, melyet avagy Király adománya által, avagy egyéb képpen-is valami módon találtak, és szerzettek, és e' féle jószág miképpen osztoljon-meg köztök.

Itt azért somma szerént ezt vegyük eszünkbe, hogy minden Zászlós, és Nagyságos Uraknak, és Nemefeknek atyai, és ős-i jószágok akár mi nével nevezettség; e' féle Urak, és Nemefek fiai között, úgy-mint egy test, és vér szerént való atyafiak között, egyenlő-képpen megyen osztásba, és valamenyin léendenek az atyafiak, annyi részre kell fel-osztani. Az atyai ház pedig a' kisebbik fiának jut lakó helyül: de azért a' több atyafinak, és bátyainak, a' jószáguk közönséges hasznából, a' köz földön, a' hol szintén kiki akarja, mindenkinek az attyok házához hasonló házat kell építeni: És ez új házhoz a' köz szántóföldből, erdőből, rétből, széna-füüből, annyitannyit kell szakasztani, a' mennyi az attyok háza

háza után volna, hogy az új házhoz örökben birják, és éljék.

Ennek pedig úgy kell lenni, ha olly bő léfzen a' köz föld, hogy mind a' szántó-föld, mind az erdő, és a' rét ki-telljék belöle, és mindenkinek jó módjával része juthasson belöle. Mert ha ki-nem telnek tehát az attyok háza után való földet, erdőt, rétet, és kaszáló-füvet annyi részre kell fel-osztani, a' mennyi udvar-házat építenek, hogy mindenik háznak egyenlő része jusson, kin elhessen. És még ennek-felette, ugyan ezen új udvar-házhoz kell azt-is a' szántó-földet, erdőt, és rétet tellyességgel szakasztani, a' melly járt a' hely után, avagy a' jobbágy ülés után, a' kin az udvar-házat újjonnan építették.

XLI. TITULUS.

Mi kell tselekedni, ha az atyai ház köből tsindlt léfzen, avagy sok költséggel épített.

Ha pedig az attyok háza kö, avagy téglaléend, avagy frissen, és sok költséggel faragtatván építették, és olly sokat érne, hogy a' jószáguk közönséges hasznából hozzá hasonló házakat nem építhetnének, sőt még tsak egyet sem építhetnének helyesen; tehát e' féle dologban az atyai ház

házat Kö-müvefekkel, és Atsokkal, az Ország Birájának egy embere jelen lévén, Istenesen igaz lelkek-ismérete szerént meg kell bötsültetni; és a' mennyi sommára megyen a' böts, azt annyi részre kell osztani, a' mennyin az atyafiak vagynak; a' kisebbik fiú pedig, avagy atyafia, az ő részéhez, a' mennyire ötöt illeti, ingyen jut; de a' több bátyainak részeit pénzrel tartozik ki-fizetnie, az el-intézett, és megmondott somma szerént.

Ezt pedig értsed, ha a' kisebbik fiú annyi idős leszén, hogy maga javaira hasznoson gondot nem viselhetne. Mert egyéb képpen e' féle drága sommába készített épülettel egyaránt osztóznak-meg az atyafiak. Továbbá, e' féle jószág egyaránt illeti a' leány ágat-is, mint szintén a' fiú ágat; és az attyok halála után fiak, és leányok maradnak, és egyik leánya kisebb léend köztök, tehát ugyan olyan dologban-is nem a' leánynak, hanem inkább a' fiúnak, ki leg-közelebb volna a' kisebbik leány előtt idővel, adatik az attya háza lakó helyül, úgymint méltóságosb, és bötsültetesb személynek, de a' fellyül megmondott okok alatt.

XLII. TITULUS.

Hogy az ok-leveleknek tartája öregbik atyafiat illet.

Ezen értelemben legyünk az ok-levelek tartása felől-is, hogy nem az öregbik leányra, hanem a' fiúra, még ha a' nényeknél kisebb idejü volna-is, kell a' jószágról-való ok-leveleknek tartását bízni. A' fiak, avagy atyafiak között pedig, az öregbik, sőt az idősbbik bátyokra. De azért úgy kell az öregbik bátyokra bízni, ha tisztá eszü léend, és sem szélesnek, sem bolondnak, sem pedig nyilván-való tékozlónak nem találhatik lennie: Avagy a' több atyafiat nem igyekezik az atyai, és ösi jószágból, örökségből ki-színleni. Mert e' féle fogyatkozások miatt nem az öregbik bátyoknak, hanem másnak, a' ki atyáról leg-közelbbik bátyok, avagy attyokfia leszén, annak kell az ok-leveleket kezébe számlálni, és meg-tartásnak, 's meg-marasztásnak okáért arra kell bízni. A' leányok pedig a' féle jószágról való leveleknek, melyek mind a' két ágra-való jószágról szolanának, az Ország Birái előtt mását vehetik, mellyet a' férfiú atyafiak-is tartoznak nekik ki-adni.

Ennek felette ezt-is jó meg-tudnunk, hogy a' kit illet a' leveleknek tartása, azon

zon atyafúnak kell a' több ötsei ellen-való pereknek-is gondját viselni (közönséges költségből) mind addig, meg a' jószág valóba meg-nem oszland közöttök.

XLIII. TITULUS.

Az atyafiak keresett jószágának megosztásáról: És a Királyi Adományok imetziakkelyéről, Per eum &c.

Továbbá ezt-is meg-kell jegyezniünk, hogy ha két, avagy több test szerént-való atyafiak, avagy egy méhből-valók az ősi, avagy atyai jószágban osztatlanok volnának: kiknek egyike Király udvarában, avagy egyéb Uraknak való szolgálatban foglalta volna magát; a' másik atyafia pedig othon a' háznak gondját viselné, és munkálkodnék; azonban ama, ki szolgálatra adta volt magát, akár Királytól ő felségétől, akár más rendbéli Urától valami örökséget, és jószágot jámbor szolgálattyaival nyerhetne: és az othon való atyafiaiinak neveket-is az ő Donatio levelébe ilyen módon belé iratná (hogy ő általa, úgy mond, vagy ő-utánna a' több atyafiaknak-is adta volna az Urát a' jószágot) Tehát a' dolog így lévén, noha az a' szolgáló atyafiú annak előtte, még a' több atyafiaival meg-nem osztozik, e' féle jószágot, mellyet saját szolgálattyaival

val talált, akár kinek-is el-hagyhat, és valami kedve tartya, el-idegeníthet. De azért valami szin alatt magának, avagy az ő maradékinak meg-nem tarthattya; hanem teljességgel töle üresnek kell lenni. Mindazáltal, ha az osztásra kél a' dolog, a' több atyafiak-is e' féle nyert jószágból szinten annyi részt vehetnek törvény, és igazság szerént, mint a' ki találta. Mert valamely jószág felől, avagy adomány, avagy egyéb ok-level, és Privilegium kél, annak a' jószágnak annyi részre kell osztlatni, mennyi ember nevére szólland a' levél. Hanemha azon levélben nyilván ki-választották, és ki-neveztek volna, hogy kié legyen a' jószág, 's kié nem. Holott azért a' levélben azt írják, És ő általa, úgy mond; e' tziakkelyt nem úgy kell érteni, hogy annak a' jószág-találó atyafinak (halála után) szálljon másra: a' mint egynéhányan vizsza magyarázzák, és azt akarják ki-hozni belőle, hogy a' még él, a' ki a' jószágot találta, addig a' több atyafiak részt nem vehetnének belőle, hanem hólta után fiaival kellene osztán meg-osztani: de ennek az igaz értelme nem ez. Mert az osztatlan atyafiak valameddig meg-nem osztznak, mind a' hasznokat, 's mind a' kárt egyaránt veszik, szenvedik, és egyenlőképen kell türniek. Honnét ez-is következik, hogy ha valamely test szerént való atyafiaknak,

fiaknak, avagy kik atyával, és anyával egygyek volnának, avagy tsak attyokról volnának egygyek-is, és még meg-nem osztottak volna, neveket a' Donatioba bé-nem irták volna-is, mindazáltal mikoron osztozni akarandnak, mindenik atyafiú méltán ki-veheti az ő részét. Annak okáért e' tzikkelyen tudni-illik: És ő általa, nem azt értyük, hogy (ő utánna) hanem ő általa, és véle egyetemben ennek és ennek: Mintha azt mondaná a' Király, hogy ennek 's ennek az ő jámbor szolgálattját, és hűségét meg-tekéntvén, adta volna e' jószágot, avagy falut néki, és ő általa, avagy ő érette, és ő véle egyetemben másnak-is.

XLIV. TITULUS.

Ha az atyafiak között valamellyik a' jószágot, mellyet ő maga keresett, magának akarja tartani, meggyen.

Hogyha pediglen valamely atyafiú látta, hogy a' több atyafiai tsak restségben, és veszteg heverésben mennek elő, ő pedig vére hullásával szolgálván, avagy egyéb képpen való szolgálattjával, és jószágos tselekedetivel valami jószágot, avagy falut találand, és a' több atyafiaival nem akarja közleni; tehát ha ő-is az atya örökségéből,

géből, jószágából, és minden-nemü javai-ból részt nem kíván, hanem a' több atyafianak hagyja; az ő maga kereste jószágát, találmányát, tsak magának 's maradéknak örökön meg-tarthattya. Mellyből ez jö-ki, hogy a' vér-árulás az atyafiak közt nem a' jószágnak faját találásában, és keresésében esik-meg (a' mint némellyek vélik) hanem az atyai, és ösi meg-keresett jószágból való ki-rekesztésében, és ki-tudásában.

XLV. TITULUS.

Hogy az egy testvér atyafiak között a' jószág osztásnak nem hosszú perrel kell meg-lennie.

Ezt-is meg-tanúljuk, hogy a' vér szerént való atyafiak, avagy a' kik egy méhbéliek volnának-is, ha még osztatlanok, nem osztoznak per-folyás által, és hosszú törvénykezéssel, hanem a' Királytól vegyennek parantsolatot a' Vármegye Ispányára, avagy a' Vice-Ispányra, és Szolga-Bírákra, a' melly Vármegyében léend a' jószág, mellyet meg-osztani akarnak. Ha pedig az a' jószág külön-külön Vármegyékben léfzen, a' Király levele szólljon egyik Itelő-Mesternek, és ilyen képpen avagy az Ispányok, Bírák, avagy az Itelő-Mester által minden atyai,

atyai, és ősi jószágokat, és valamit ö magok találtak volna-is, minden ingó bingó marhájokkal egyetemben, akár mi féle legyen, még ha az atyafiak közzül valaki ellenkezé-ne-is mind annyi részre osztják, a' mennyire léendnek az atyafiak.

Ez ilyen osztás után pedig, ha valamely az atyafiak közzül ezen féle jószágban valami igaz, és méltó okból új osztást kívánna; avagy azt hányná-vetné, hogy ö nékie kifsebb, és haszontalanabb rész jutott, avagy hogy ö töle el-perlették volna az ö részét: tehát ilyen másod úttal való osztáshoz törvénnyel fér, de olly törvényel, mellynek egy Octáván vége szakadjon (ha a' Bíró mind a' két peres szavából meg-értendi, hogy szükséges léend a' másodszor való osztás-is) Mert gyakorta történik ez, hogy ok nélkül, és helytelenül kívánnya némelly atyafú a' másodszor való osztást. Ezen Articulus tartása szerént kell értenünk, a' vér szerént két atyafias atyaktól-való atyafiaknak-is osztásokról, kik még meg-nem osztottak volna.

XLVI. TITULUS.

Az osztó Atyafiak között mikor kell meg-engedni az új osztást, és mikor nem kell meg-engedni.

Egy osztáson való Atyafiak között pedig, hogy-ha a' jobb attyok, ösök, és régi elejek osztást tettek volna, és erről levél-is költ volna köztök; annak-utánna újonnan való osztás meg-nem engedtetik. Hanem ha az atyafiak közzül valamelyik hatalmasb kezdene lenni, és az igaz osztásnak utánna a' másik atyafia jószágának, avagy háttarának valami részét, darabját hatalmasul magának foglalná, és tulajdonitana, mellyet reá-is bizonyíthatna; tehát mivelhogy az erőtlénb atyafia a' másik hatalmaságának ellene nem álhat, az osztásnak meg-igazítását újlag meg-kivánná. Mert ez okon, új osztásnak kell köztök lenni. Melly osztást mindazonáltal hosszú pernek folyásával vihet elő; ezt-is még úgy, ha az atyafú, ki az osztást kívánnya, kívánságának (a' mint meg-mondám) olly elégséges okát adhattya. Mert ha tsak erre való tekéntiben kívánná az új osztást, mivelhogy látná, hogy ö köztök, avagy az attyok között való osztás után, más atyafának az ö része szerént való saját földön jó plántált szőlői, és gyümöltsös kertei volnának,

I

avagy

avagy részét irtovánnyal jobba tette volna, az övé pediglen ezen közben miveletlen, és irtás nélkül maradott volna: ez okon az új osztást még hosszú pernek folyásával-is, úgy mint négy Oétván-is meg-nem nyerheti, meg-fem engedtetik. De ha azt forgatná, hogy határanak valami részét ok nélkül, és hatalmasul fogalta volna-el az atyafia; tehát e' féle dologban holott hatalmasul, és méltatlanul vettek volna-el jószágát, avagy jószágának valami részét, a' foglaló, és hatalmas atyafiát még rövid törvény folyásával, úgy mint magyarázattal-való hivattal-is reá keresheti. De úgy keresheti-meg, hogy ha e' féle atyafiai között való hatalmaskodás a' foglalásban a' közönséges hatalmaskodásnak módja szerént idő-töltés nem lett, a' mint szokunk véle élni, ha harmintz-két esztendőt nem töltött a' hatalmas atyafiú az el-foglalt részben. Mert egyéb képpen a' józágnak tulajdonságára nézvé, az atyafiai között idő-töltés soha nem lehet.

Annak felette valamikor az atyafiai egyszer úgy osztóznak-meg, hogy ki-ki meg-határozattya az ő részét, és ki-fakasztta a' több atyafiai részekből; e' féle jószágban sem ő magok, sem maradékjok soha többé osztást nem tehetnek. De azért ha így meg-határozzák-is az egymás részbeli jószágot; mindazáltal ne véld azt, hogy

hogy ez okon a' vértől el-idegenülne a' jószág: hanem egyik atyafiúnak része a' másokra szokott szállani.

XLVII. TITULUS.

Hogy az atyafiai között meg-oszlott jószág, ha egyiknek magva-szakadna, a' másokra száll, ha kik házaságra mentenek volna-is közülök.

Továbbá ezt-is tanuljuk-meg, hogy az atyafiai között e' féle meg-osztott jószág, ha valamelyiknek magva-szakadna, száz, avagy két-száz, és több esztendő után-is (még ez idő alatt ha negyed íz után egyik atyafiú ág a' másik atyafiú ágba házasult volna-is) a' több első atyafiaira, és azoknak maradékira szokott szállani. Tsak hogy az élő atyafiai levelekkel bizonyíthassák-meg az ő nemzetségeknak igaz rendi és leniája szerént, hogy a' magtalanul megholt atyafiú az ő nemzetségekből lött légyen, és annak eleivel az ő elejek-is jószágokban igaz osztlás atyafiai voltak, és azokkal volta-képpen meg-osztottak egymással. Ha pedig levelekkel fel-nem érnék, emberi bizonyossággal hatvan esztendeig (de fellyebb nem) az ő nemzetségeket, és atyafiúságoknak ágait meg-bizonyíthatják. Mellyből elsőbben e' következik, hogy az

oszlás után ha valamely atyafiú ö magának jószágot keressend, és találand s' magtalanul haland-meg, és örökös nem léendnek; jószága ennek nem az egy oszláson-való atyafiakra, hanem a' Királyra száll.

Ezt-is ugyan innét meg-tanúlhattuk, hogy ha a' Király két, vagy három embernek, kik idegenek, és nem atyafiak volnának, jószágot adna avagy akár miképpen jószágot szereznének magoknak, ha valamelyik meg-hal magtalanul, annak része ismét a' Királyra száll. Mert csak a' vér szerént való atyafiuság, és atyafiak között egymással-való osztozás tévzi, hogy egyik atyafiuról, a' másikra szálljon a' jószág, mellyben semmi idő-töltés ne lehessen.

XLVIII. TITULUS.

Ha az Urának feleségével egygyütt adják a' jószágot, és az Urának magva szakad, a' jószág a' feleségére száll-e, avagy viszontag a' feleségéről az Urára?

Mivelhogy némelyek az Urak, és Nemesek közzül feleségek nevét-is szokták bé-iratni a' szolgálattal talált jószágról való ok-levelekbe: Annak okáért szokták másodszor-is azt kérdeni, hogy ha az ura magtalanul meg-haland, az ö jószágbéli része feleségére száll-e, avagy nem?

Holott

Holott az aszszony-ember nem atyafia, hanem csak felesége volt az ö férjének: És viszontag a' felesége-is ha magtalanul meg-haland, az ö része az urára száll-e? Mellyre ez a' felelet, hogy egyikről a' másikkra száll. Mert jöllehet a' férfiat az ö feleségének, és viszontag a' feleséget az ö urának nem mondhattuk vér szerént való atyafiaknak: mindazáltal a' házaságban való egyesülésért, egyiket a' másikhoz még atyafiaknál-is közelebb valóknak mondjuk. Mert a' házasok, az Evangyeliom szerént egy testnek, és nem kettőnek mondatnak: Egyik atyafiú pedig a' másiktól más test. Annak okáért a' házaságbéli egyességért, az ura jószágbéli része a' feleségére, és viszontag a' felesége része az urára (a' mint megmondók) méltán szokott szállani.

Itt mindazáltal vigyázni kell, hogy mikor a' Donatioba, avagy az ok-levéelbe bé-nem írják, az *utriusque sexust*, mind a' leány, és férfiú ágat; hanem csak e' tikkely nélkül adják-ki: E' féle jószág nem száll a' leányiágra, még ha e' féle Aszszonynak leányi maradnának-is; hanem csak férfiú ágat illet a' jószág. Holott mindazáltal a' Donatioba e' tikkelyt belé írják, tudni-illik: Hogy ha az embernek férfiú magzattya nem lenne, azon jószág leányra-is reá szálljon. Tehát e' féle jószág ha leány kézre jutand-is, mind a' két ágra szolgál, illyen okokért,

ért, a' mint meg-mondám. Ezen értelem-
ben legyünk a' vett jószág, és zálogos jó-
szág felöl-is; hogy ha felesége nevét-is bele
írják a' levélbe, ha egyik meg-hal-is a' jó-
szág a' másakra száll.

XLIX. TITULUS.

*Hitetlenségbe esett embernek jószágá
szálbat-e a' Király engedelmeből fogadott
fiura, avagy nem?*

Mivelhogy arról kezdünk szólni, a' jó-
szág miképpen szálljon egyikről a'
másikra; azért még-is ilyen kérdés támad-
hat, tudni-illik: A' hitetlenségbe esett em-
ber fejének, és jószágának, ha a' Király
meg-kegyelmez, azon ember jószágá száll-
hat-e a' fogadott atyafiára, kívül az előtt
úgy végezett volt, hogy egyik jószág
a' másakra szálljon; és e' féle vége-
zésekre a' Király consensust adott volt né-
kiek, és az által jóvallotta szerződéseket?
Mellyre azt feleljük: hogy a' fogadott
atyafiára nem száll. Mert e' féle fogadott
atyafiuságnak szintén annyi ereje vagyon,
mint a' vér szerént való atyafiak között való
osztózásnak, holott egyikről a' másakra szo-
kott a' jószág szállani: E' pediglen nyilván
való dolog, hogy a' hitetlenségbe esett em-
bernek jószágá, sem az előtt való fiára,
sem

sem pediglen vér szerént való, és oszló
atyafiára nem szállhat. Hasonlatos képpen
azért a' fogadott atyafiára-is nem szállhat a'
féle jószág, még ha a' Király engedelme-
ből fogadott volna-is valakit atyafiának.
De minek-előtte a' Király a' hitetlen em-
bernek meg-nem kegyelmez, kire kellyen e'
féle jószágnek szállani, nem szükség, hogy
e' felöl valami kérdést támaszszunk; mert a'
jószág azé lett volna, a' kinek a' Király
adta, és ajándékozta volna. Mert vala-
meddig valaki az ő jószágának uraságában
ül, addig olly vétekbe ejtheti magát, hogy
az ő részét örökké el-vefztheti: a' fo-
gadott atyafiusághoz bár ne bizzék; mert
a' sem menti-meg, hogy jószágá arra
szállana.

L. TITULUS.

*Mint szálljon a' jószág két atyafinak
leányiról egymásra, kiket külön-külön időben
tettek volna férfiu ággá?*

Továbbá ezt-is kérhetik: hogy ha két
vér szerént való oszló atyafiu léend,
kik nyilván láttyák, hogy ő nékiek ferfiu
magzattyok nintsen, 's ez okon örökségek-
ben, és jószágokban az ő leányokat kü-
lön-külön időben ferfiu ággá, avagy pedig
mind a' két ággá tétetnék a' Királytól, 's
I 4 ezen

ezen mind ketten meg-alkudnának, hogy egyik se ellenzené e' dologról a' másik atyafát, hogy ha egyik atyafiu leányinak magva szakadna, és semmi örököse nem maradna, a' másik atyafiuinak pedig leányi maradéki élnének; a' magva-szakadtnak jószág az ő atyafiuságokra nézve a' másikra szállana-e, avagy pedig Királyra szakadna? Mellyre ezt feleljük: hogy Királyra száll. Mert a' magva-szakadt atyafiu immáron nem vér szerént kezdette birni a' jószágot; hanem arról el-menvén a' praefectiohoz, az ő leányinak férfiu ágga való tételéhez rakaszkodott volt, és az után birta. A' leány ágnak pedig férfiu ágga való tételének annyi tulajdonsága, és ereje vagyon mint a' Donationak, és első Adományak: Itt pediglen nem egyszer's mind adták a' leány ágnak a' jószágot, hanem külön-külön, és külömb időben; és ez okon következik, hogy e' féle jószág a' Királyra száll. Mint szintén mikor az atyafiak között való osztás után-is, mikor egyik atyafiuinak jószágot ad a' Király, és a' másik egy osztáson való atyafiuának nevét a' levélbe be-nem irattya, szokott a' dolog úgy esni, hogy ha meg-hal az atyafiu, ki újontában találta volt a' jószágot, az osztás után azon jószág nem a' véle meg-osztott atyafiuára száll, hanem a' Királyra, szabad lévén véle, valakinek ő Felsege adni akarja.

LL.

LL. TITULUS.

Az atyák, és a' fiak között való jószág osztásról, és az atyának fiain való méltóságáról.

Továbbá, jóllehet az atya, és a' fiu között a' jószág hogy meg-osztásék, nem mindenkor engedtetik: mindazáltal elik olly dolog gyakorta, hogy (ha a' fiu nem akarna-is) az atya kényszeritheti, hogy véle meg-osztozzék: És viszontag, ha az atya nem akarna-is; mindazáltal a' fia véle meg-osztozhatik. De minekelötte e' féle dolgokról szóljunk, szükség meg-értenünk, az atyáknak hány féle, és minémü méltóságok, hatalmuk legyen a' fiakon.

Holott eszünkbe kell vennünk, hogy minden fiak, és leányok, ha az ő törvény szerént való idejeket el-érték, avagy nem érték volna-is; az ő Szülőjeknek birtokokban, hatalmokban vagynak, mind addig, a' még az atyoknak birodalmából meg-nem szabadúlnak. Ez Országának szokása szerént pedig, a' fiak atyoknak birodalmából a' jószágának fel-osztása által szabadúlnak-ki: a' leányok pedig az ő ki-házafittásokkor, és haza-adatások által. A' kik azért te töled, és feleségedtől származnak, méglen a' te birodalomból meg-nem szabadúlnak, a' te birtokodban vagynak: Söt nem csak ezek, de

I 5

de még a' te unokáid-is, úgymint az olyan fiak, kik a' te birtokodból ki-nem szabadult fiadtól nemzettettek, az ő atyokkal a' fiaí-is egyetemben a' te méltóságod alatt vannak. De azok, a' kik a' te leányodtól születtenek, a' te hatalmadban nintsenek; hanem atyok, avagy jobb atyok hatalmában léznek, akár nemes, akár nemtelen lett légyen az atyok. Mert a' fiak nem az anyyoknak, hanem az atyoknak nemzetségeket követik. És innét vagy on ez-is, hogy a' nemes anyától, és nemtelen atyától valókat, az igaz nemefek közibe nem szokták számlálni.

Az atyai méltóságok között azért Első ez, hogy a' fiú valameddig az atya hatalma alatt lézen, atya akarattya, és hire nélkül, az atyának sem ingó-bingó, sem pedig álló marhájából, jószágából, semmit pénzen el-nem adhat, sem egyéb képpen el-nem idegenithet, sem pedig a' féléről másfal semmi-némü tokmát nem indithat, 's nem tehet.

Második, hogy az atyák az ő fiaikat, még ha jól fel-ferdültek-is idejek szerént, vétkekért meg-verhetik, meg-dorgálhattya: sőt ha nagyobb vétkek miatt meg-érdemlik, még meg-is tömlötözhetnek őket.

Harmadszor, hogy szükségékkor az atyák a' fiaknak terheket magokra vehetnek, és felelhetnek felölök, és gyakorta még jószágokat-is (de az osztásnak előtte) utól-

só

só szükségékkor idején el-adhattya, és el-idegenithetik: a' mint e' felől oda alább bővségesben szólunk.

Negyedszer, hogy az atya akarattya ellen senki az ő fiát nála meg-nem tarthattya.

Ötödszer, hogy az atya ki-válthattya magát a' fián; de a' fiú az atyát ő magáért fogságba nem adhattya.

Hatodszor, hogy a' fiak az atyok ingó-bingó marháiból testamentomban semmit el-nem hagyhatnak, hanem a' mennyiben az atyok meg-engedi. Mert a' testamentom tetelnek, azoknak, kik tselekszik, szabad akarattjokból, birtokokból kell származni. E' féle fiak pedig még nem szabadok magokkal: mert az atyok birtokában vannak. De azért külömb értelmünk légyen a' fiaknak marhájokról, mellyeket saját szolgálattal, avagy pedig deáki tudományokkal találtak. Mert a' féléről még az atyok akarattya ellen-is szabadon testamentomot tehetnek.

LII.

LII. TITULUS.

Mitsoda okkal kényszeritheti az atya a' fiát, hogy véle meg-ösztozzék.

Továbbá ezt-is meg-értsük, hogy az atya a' fel-nőtt fiát, ki immár törvény szerint való idejét elérte; de nem a' nevelent, ez ide alá meg-irt okokért az örökségnek, és egyéb marháknak meg-ösztésára kényszeritheti; mindazonáltal azon jókból örökötlené nem teheti.

Első, ha a' fiu hatalmasul Szülőire támad, avagy nagy, és nyilván-való boszúsággal illeti.

Második, ha a' Szülőit föben járó vétekkel vádolja, olly dologban, melly a' Fejedelemnek, avagy az Országának veszedelmére nem volna.

Harmadik, ha Szülőinek életek ellen intselkednék, méreggel, vagy egyéb módon való gonosz tanásból halálokra járván.

Negyedik, ha latrokkal, és tisztátalan életű rosz emberekkel társalkodik az atya akarattya nélkül, és a' félékkel költi, és emészti latrúl atya javait.

Ötödik, ha az atyai ellenségnek kezéből fogságából, és a' tömlötzből, mikor kiszerezhetné, ki-nem váltya, ki-nem szabadditya, és felöle nem felelvén kezelséget érette fel-nem vészen.

LIII.

LIII. TITULUS.

Viszontag, mi okkal kényszeritheti a' fiu az attyát, hogy véle meg-ösztozzék.

Viszontag pediglen, ez ide alább meg-irt okokból, a' fiu-is (még ha az atya hatalmában volna-is) az ő attyát jószágának, és marhájának meg-ösztésára kényszeritheti, és az atyai hatalom az öszlésnek ellene nem állhat.

Először, mikoron az atya az ő jovit tékozlani kezdi, és mind ő maga, 's mind fiai jószágát nem szükséges okokért, hanem helytelen helyre álnokul kezdi vesztegetni, szánt-szándékkal el-is akarja idegeníteni a' fiutól; a' fiu pedig az attyának e' féle igyekezetinek végére mehet.

Másodszor, mikor örökségét, és jószágát el-nem idegenitené-is, sem el-idegeníteni nem igyekeznek: mindazonáltal nem eleendő-képpen mivelteti, avagy oltalmazza; sőt el-hagyja pusztúlni.

Harmadszor, ha az atya a' fiát méltó ok nélkül, és nyilván-való vétek nélkül kegyetlenül meg-veri, 's meg-kénozza.

Negyedszer, mikor az atya nem akarja, hogy a' fia ember-kort már érvén-is, megházasúljon.

Ötödszer, mikoron az atya a' fiát kéntelenitené valami gonofzságra, és szarvas vétekre.

És

És noha azért (a' mint ez előtt-is megmondám) a' fiú az atyát halálára nem vádolhattya; mindazáltal ha gonoszra intené a' fiát (mivelhogy Istennek kell inkább, hogyszem mint Szülöinknek engedni) és a' fia ezt értvén, nem hogy vádolná az atyát, és halálra keresné; hanem inkább meg-szánván fogyatkozását, tisztefésséges intéfésséggel indítsa, és erőltéssé a' jószágának meg-ösz-tására.

De ez okokból való ösz-tást értsed mindenkoron az östül maradt jószágban, és ingóbingó marhában, és nem a' féleben, melyet az atya faját szolgálattyával talált volna. Mert ha az atya kényszeríti a' fiát az ösz-tásra a' meg-irt okokért; tehát a' féle jókból, örökségből, és ingóbingó marhákból, melyeket ő maga szerzett, és talált volna, nem tartozik a' fiával meg-ösz-tozni. De ha e' meg-irt okokon kívül indittatik; és lésszen az atya, és a' fia között az ösz-tás; tehát egy-aránt mindenféle jószágnak, marhának kell köztök fel-ösz-lani. Mert az atya a' fiának, és viszontag a' fiú az atyának, természet szerént tartoznak egymásnak keresni, és azt egymással közleni, akár mi marhát, 's jószágot találjanak.

LIV. TITULUS.

Az ösz-tásnak még-is egy fő okáról: és a' féle jószágról, mely a' fiut anyja után illeti.

Ezt-is tudni kell, hogy minekutánna a' fiú az atya akarattyából törvény szerént feleséget vésszen magának (a' fellyül megmondott okok ellene nem álván) tehát az edes atyát (jó módjával, és törvény után) az ösz-tásra mindenkor, és minden módon erőltetheti, holott egyaránt mind a' kettőnek, úgy mint az atya, mind pedig a' fia javaiban, és jószágiban ösz-lást kell tenni.

De ha a' fiúnak külön-való öröksége, és jószága léend, mely az anyjáról tsak ötet illetné, sem az anyja éltében, sem holta után, ez ilyen jószágot nem tartozik meg-ösz-tani az atyával. Mert e' féle jószág tsak az anyjáról, és nem az atyáról való nemzetség után jár, a' mint ezt akár ki-is nyilván észébe veheti.

LV. TITULUS.

Hogy a' balgatag, és nem tisztá eszű fiak, mindenkor az ő attyok birtokában vagynak.

Ezt sem kell el-felejtenuünk, hogy a' balgatag, kába, és nem tisztá eszű fiak, mivelhogy nem mondhattuk, hogy olly időt érhetnének, mellyben a' jót a' gonosztól meg-tudnák választani, és tökéletes emberségben lehetnének; annak okaért az ő attyok hatalmából, és kezei alól soha ki-nem szabadúlnak. Mellyért e' féleket az ő Szülői minden igaz, és tisztességes dologra kételenithetik, és kényszerithetik. Sőt még az ilyen fiaknak jószágokat-is nyilván való szükségnek okaért az atya el-is idegenitheti. Mindazáltal az atyák-is tartoznak véle, hogy táplálásokra, és tisztességes ruházattokra gondot viseljenek. Ha pedig az attyok meg-halna; annak gond-viselése száll a' fiaik között a' nagyobbikra, tudni-illik: hogy a' ki idősb, és eszesb a' fiai között, az viseljen gondot a' balgatag, és eszelős atyafira, mint egy atya.

LVI. TITULUS.

Hány képpen szabadúljon-meg a' fi az Attya hatalmából?

Jóllehet a' fiak az attyok hatalmából ki-menekednek, mihelyt egymással meg-oltsóznak (a' mint az előtt-is meg-mondók) mindazáltal több okokból-is, és más mód-jával-is az attyai hatalom a' fiakon meg-szokott szünni.

Elsőbben, mikor az attyok testamen-tom nélkül meg-hal, és néveletlen fiának testamentomában Tútor-t nem hagyand: De ezt-is így, ha e' féle atya-is magával sza-bad volt, és ha immár ő-is az ő attya bir-tokából ki-költ volt. Mert ilyen képpen a' jobb attya birtoka alá szokott maradni.

Másodszor: ha az atya hitetlenségért, avagy egyéb szarvas vétékért jószágát el-vezti, és ez okon fején maradand. Mert a' minthogy e' féle hitetlenség miatt mind fiaitól, és atyafiaitól az ilyen hitetlen ember el-szakad; azon képpen az attyai méltóságot-is mindjárt el-vezti, és kétség nél-kül semmivé teszi.

Harmadszor: ha az atya ellenség ke-zébe, és fogságba esendik. Mert a' ki fogságba esik, máson annak hatalma nem lehet: mivelhogy még fogságban vagyon, addig ő magával sem szabad. Ha pedig

meg-szabadúl, és haza jöhet; az ő atyai méltósága, és hatalma ismét helyre állapodik.

Innét vagy on ez, hogy az ő fogságában, sem ő más ellen, sem más ő ellene nem praescribálhat, időt nem tölthet; hanem haza jöveteléig minden dolga az elébbi állapotban áll, és marad: meg-térése után-is minden peri, és azoknak tzikelyei, és folyási az elébbi állapotot nyerik.

LVII. TITULUS.

Hogy minden Urak, és Nemesek az ő saját jószágokat szabadon el-hagyhatják, és el-adhatták másnak, a' mint színtén akarják.

Tudni való dolog pedig, hogy minden Szabad, Zászlós, és Nagyságos Ur fő-fő Nemes, és lovagos ember, kinek fiai, és leányi vagynak, kik ha egyet nem értenének-is, sőt még akaratjok ellen-is, minden féle marháját, jóvait, és jószágát, mellyet avagy saját szolgálattyaival nyert, és talált volna, avagy saját pénzén (mivelhogy a' pénzt-is szolgálattyaival szokta az ember keresni) szerzett, és vett volna élteben, szabadon, a' mint szinte akarja, másnak el-hagyhattya, és el-adhattya, sőt el-is idegenitheti: mellytől a' fiainak, és leányinak el-

lene-

lene-mondása, tiltása, és egyéb féle ellentartása, semmi képpen meg-nem foghattya.

Ha pedig len az atya az ő marháját, jóvait, és jószágát, még élteben fiai, és leányi között el-osztotta volna, hogy az ő hólta után köztök valami háborúság, gyűlölség, és per-patvar ne támadjon. E' féle oszlást még az atyok halála után-is fiai, és leányi tartoznak helyén hagyni, és mind örökké ahoz tartani magokat. E' szerént kell tartanunk e' féle jókról, és jószágokról-is, mellyeket valaki, akár férü, akár afszonyi-állat légyen, magának nyerhet, avagy másnak atyafiává-való fogadással, avagy férü ágga-való lételevel költ végezt. Mert ilyen képpen mind a' férü, 's mind az afszonyi-állat ő maga találja azt a' jószágot: azért szabad urasága vagy on rajta.

LVIII. TITULUS.

Hogy az atya az östül maradott jószágot fiai ellen el-nem idegenitheti.

De azért az östül maradt örökséget, és jószágot, az atya, fiai, és leányi ellen (ha leányt-is illet) és hasonlóképpen az atyafiú-is más atyafia ellen az atyai, vagy ősi jószágról fiainak, leányinak, és atyafiainak akarattyaok nélkül, semmi olly vallást,

K 2

és

és kötést, nem tehet mással, hogy mód nélkül mindjárt el-idegenithesse, és el-adhassa. Ha pedig vallást tenne-is, annak semmi ereje, és helye nem lehet.

Mert vagynak olyak, kik az ő atyai, és öfi jószágokat gyakran szükségekért, néha pediglen semmi bizonyos dologért, és szükségekért; hanem csak torkokért, tobzódásokért, és jó lakásokért; néha pediglen attyokfia ellen való gyűlölségekből, mellyre az ördög-is őket ösztökéli; néha mindazáltal jól, és igazán, de gyakrabban gonosz szándékkal, akár kinek-is zálogba vetik, avagy örökbe el-adják, és külömbkülömb szin alatt el-kötik: Es még hogy e' féle kötés, és vallás-tétel e' féle jószágról erősb lehessen, és fel-ne bomollyon; fiainak, leányinak, és attyokfiainak terheket magokra, örökségekre, és jószágokra szokták a' vallás-tétel levélben fel-venni.

LIX. TITULUS.

Mi légyen a' terh fel-vétel: és hány képpen vehetik-fel fioknak, és attyokfiainak terheket?

Valakinek pedig terhét fel-venni, ez, mikor valamely jószág meg-vévőjének fel valaki, hogy az attya, vagy atyafia val-

lás-tételét, az el-adott jószág felől, megállya, és meg-tartja.

Mellyből meg-értyük: hogy a' fiának, és atyafiának terheket, három képpen szoktuk fel-venni. Először: mód nélkül. Másodszor: bizonyos okokért. Harmadszor: a' szükség reá kényszerítvén.

Elsőbben, mód nélkül, mikoron tudni-illik semmi nyilván-való szükség, és semmi bizonyos okokért (a' mint fellyül-is megmondám) hanem csak gonoszúl, avagy torkoságért, avagy boszszúságból, fioknak, vagy attyokfiainak veszik-fel terheket: És e' féle terh fel-vételnek a' törvényben semmi helye nintsen; hanem minden ellen vétés nélkül, és a' terh nélkül meg-hihattyak, és az a' vallás-tétel-is semmivé tételik.

Másodszor, bizonyos, és nyilván-való okokért: úgy-mint, mikor valakinek jószága másnál volna zálogban, és idegen kézből hozzá akarná váltani, vagy jegyruhát, és jegy-ruhán kívül adatott ajándékot, avagy leány negyedét akarna meg-fizetni: hogy e' féle bizonyos okokért a' jószágnak egyik részét el-adván, a' több jószágot ilyen szükséges fizetéssel meg-menthesse. Továbbá, hogy halas-tókat, malmokat, házakat, és nemes udvarokat, szükség-képpen kellene építeni: avagy ha az el-adott jószágnak árával más jószágot, és hasznosabbat venne, avagy tserélne rajta.

Melly dologból mivelhogy a' fiaknak, avagy az atyafiaknak jószágok-is örökre épül, és nevedik: annak okáért e' féle terh fel-vételt semmi nélkül meg-nem hihattak. Mindazáltal ha a' fia, kinek nevét a' vallás-tétel levélben, és a' terh fel-vételében meg-irták, és nygyan ki-nevezték az ilyen köteft meg-akarja hini; tehát az atya élteben azon atyának díját, és mindenféle jószágának, akár minémü helyen legyen, köz bötsit le-kell tenni: az atya halála után pedig, tsak azon atya jószágának köz bötsüjével meg-hihattya, és semmivé teheti. Ugyan ezent kell értenünk az atyafiaknak vallásokról-is. De mindazáltal ezt eszünkbe vegyük, hogy ha a' terh fel-vétel tsak közönséges-képpen léend, és a' fiaknak, avagy az atyafiaknak neveket a' vallásba belé nem írják, és ki-nem fejezik; tehát e' féle terh fel-vételnek nintsen semmi ereje, hanem tellyefséggel le-szállíthattya.

Harmadszor, és utólszor, ha az utolsó szükség reá kényszeríti, úgymint, mikor valakit más ember ellen fejére ítélnék, és ne talám a' ki-mondott törvény erejével személyében-is meg-fogják, és a' sententzia szerént való büntetésre a' Bíró kezébe adják: Avagy ha személye szerént meg-nem foghattya-is; mindazáltal a' Király-is fejének ha meg-nem kegyelmezend, avagy ha meg-kegyel-

kegyelmezend-is, ilyen okkal enged-meg ö nekie, hogy az ő peresével meg-bekélljék (mert a' Király külömben meg-nem kegyelmezhet, hanem hogy peresével meg-alkudjék) avagy pediglen ha a' Töröknek, Szeretsennek, avagy Tatárnak, avagy akár mi nevezeten-való ellenségnek fogságába esnék, és onnét külömben ki-nem szabadulhatna, hanem ha nekiek meg-fatzolna; Tehát ez utolsó mód szerént, a' fellyül meg-mondott terh fel-vételt, soha meg-nem hihattya. És semmi némü úton a' fellyül meg-mondott dolgokról való vallás-tételt sem a' fia, sem egyéb atyafia meg-nem hihattya. Söt ha az atya az ő maga része jószágával feje váltságát fel-nem érné, fiával-is még meg-nem ofztozott volna, a' meg-mondott szüksége-korán a' fia részére való jószágot-is el-idegenitheti, mellyet a' fiának el-is kell tünni, és szenvedni. E' féle vallás-tételnek meg-erősítésére, ha a' valló személy immár tsak egyes, és magva-szakadtúl volna-is, sem a' Király, sem az ofztozó atyafiainak engedelme nem szükséges, hanem ő magától ereje vagyon, és meg-álhat. Ezekből azért somma szerént ezt tanuljuk, hogy a' jószágnak el-adása három féle, tudni-illik: Mód nélkül való, Bizonyos okokból, és Szükségből való. A' Mód nélkül való el-adásnak semmi helye nintsen. A' bizonyos okból valónak pe-

dig néha helye vagyon, 's néha nintsen, és meg-hihattyák. De a' szükséges eladás mindenkoron jó, és helye vagyon, és soha meg-nem hihattyák: a' mint a' fiaknak, és az atyafiaknak terhek fel-vételének, és meg-hívásának magyarázattyából, a' mellyről mostan szóllánk, nyilván megtetfzik.

LX. TITULUS.

A' törvény szerént való meg-kináldásról, mellynek a' jószág el-adásának előtte szükséges képpen meg-kell lenni.

Továbbá, mivelhogy némelly embereknek főképpen atyokfiai ellen való vallás-tételekből, akár zálogos, akár örök árron el-adott jószág felől legyen, fok kár szokott következni: holott tudni-illik, némelly ötven forintot alig kért; a' Káptalanban pedig, és Conventben, avagy az Ország Birái előtt szánt-szándékkal, és nagy tsalárdúl azt vallja, hogy száz, avagy két száz forintot vett-fel tőle. A' Káptalan pedig, és Convent, avagy az Ország Birái, mindenkoron a' vallás-tételnek rendi szerént tartoznak a' vallást, és a' kötés-levelet kiadni: És ekképpen nagy fokban olly nagy sommába ejtik, és kötelezik jószágokat, hogy felét sem érné-meg, honnét gyakorra

ez-

ez-is következik, hogy a' féle jószág a' vértől örökre el-idegenül.

Szükség ennek okaért a' jószágnak eladásában, sőt tsak el-zálogosításában-is törvény szerént meg-kinálni véle a' fiakat, leányokat, és atyafiakat, kikre a' féle el-adó, avagy el-zálogosítandó jószág nézve, és kiket illetne, hogy inkább ök vegyék hozzájok: kik ha az ilyen meg-kinálás után a' jószágot méltó, és köz böts szerént, avagy a' mit érne a' jószág, hozzájok akarnak venni; minden egyéb vévők, és árosok ellen leg-elsőbbben-is ök vehetik-meg magoknak.

Ha pedig az el-adó, avagy zálogosító személy meg-nem kínálja öket, és a' jószágot fiai, és leányi, avagy atyafiai hírek, és engedelmekek nélkül valakinek el-idegeníti, avagy el-zálogosítja; és fiai, leányi, avagy atyafiai közül valaki ez ilyen jószágnak meg-vévőjét a' Király udvarába reá hiná; tehát e' pernek tsak egyetlen egy Octáván végének kell szakadni, és a' fel peres a' jószágot tsak köz bötstsel visszava veheti, akár melly nagy sommát irtanak legyen a' kötés, és vallás-tételről való levélben, mellynek erejével el-adták volna a' jószágot.

Mindazáltal ez okot ki-vévén belöle, mikoron valakit fejére sententziáznak, 's meg-fognak, és büntetésre a' Biró kezébe adnak: mert ilyen szükségekor (mivelhogy

K 5

tsak

tsak harmad napig való szabadsága lehet, hogy peresével meg-alkudjék) nem tartozik a' meg-mondott kínálással; hanem akár kinek is, és mentől jobb árron lehet, azon fogságban szabadon el-adhattya.

Ezen szabadsága vagy on annak is, a' ki külső ellenségek fogságában volna; mert az is az ő jószágát minden kínálás nélkül feje váltásáért el-adhattya, és örökké elidegenitheti.

Holott pedig a' meg-kínálás után, az áruba eresztett jószágot, fiai, és leányi, avagy atyafiai közül senki maga számára meg-nem akarja tartani, és venni, avagy ne talán szegénysége miatt meg-nem vehetné: tehát az után azok különben a' jószághoz nem férnek, hanem a' derék-pénzt, melly a' kötés-levéiben ki-lészen fejezve, avagy a' jószágnak örök betsüjét kell le-tenni, és még hosszú per-folyásával tehetik övékké. Mert az el-adó személyeket is, mikor szükséges dolgokért, és okokból indúltanak az el-adásra, nem illik úgy annyira meg-kötelezni, és meg-tiltani, hogy az ő saját jószágokkal, és marháikkal szabadon ne élhessenek.

Ha pedig a' fiak, és leányok, avagy atyafiak között valamelyik a' kínálásnak idején azt mondandja, hogy hozzá vézsi a' jószágot; tehát a' Bíró, kinek erejével, és levelével kínálták-meg a' jószág meg-vételével

vel egy rövid, és illendő napot rendeljen, mellyen ő előtte, mind a' két fél személye szerént jelen lévén, meg-alkugyanak az árra felől, és méltó árrát a' vévő-is tegye-le a' napra. A' nap el-jövéni, ha a' Bíró ítéleti, és a' köz böts szerént le-nem akarja tenni; tehát az el-adó személy szabadon el-adhattya idegennek a' jószágot.

De a' zálogos jószágról külömb értelemben legyünk. Mert akár kínálynak-meg véle mást, akár ne; de a' fiak, leányok, és atyafiak, avagy Király igazsága ellen a' meg-mondott köz bötsnél fellyebb a' jószágot el-nem zálogosíthatták. Mindazáltal a' bötsünek olly rendel, és móddal kell lenni, hogy nem tsak a' házakat, nemes udvarokat, jobbágyos helyeket, pusztá helyeket, és pusztá telekeket, a' mező-városok, és faluk határán bötsülyék-meg; de ezek felett még a' földeket is, és erdőket, réteket, tókat, és malmokat, mind oda tudják (szintén mint a' leány-negyed ki-adásban a' böts szokott lenni) És valamennyire az illyen böts a' Bíró intézése szerént nevededik, szintén annyi somma pénzt kell le-tenniük a' jószágért, hogy ha a' fiak, leányok, avagy atyafiak magoknak akarják meg-zálogosítani, és meg-váltani: Sőt azok is, kik Király igazsággal akarnának az ollyan jószág mellé állani, ezzel tartoznak (mikor tudni-illik egy ő magának való személy, ki magva-szakadásá-

dásához közelgetne, zálogosított volna-e) Itt pediglen a fele leányokról, és afzfőnyi-állatokról szöllunk, hogy meg-kell öket kínálni, kiket a' jószág, mellyet árúba bötötöttak, egyaránt illet a' férfui ággal.

Mert ha egyaránt nem illeti, ö néki-ek-is tsak annyi közök lehet a' jószághoz, mint az idegennek, és tsak úgy szólhatnak a' jószághoz, miut a' szomszédok, és határok. Ettől ki-válva, hogy ha kedvek léfzen hozzája, minden szomszédok, és határok előtt a' jószág mellé állhatnak, és magok számára meg-tarthatták.

A' szomszédok pedig, és határok, a' fellül meg-mondott kínálás után, az árúba bötötött jószágot jóllehet minden külső árok ellen magoknak vehetik; de azért nem köz bötstsel, mint az atyafiak, és leányok, hanem a' derék fömmának, mellyet a' kötés-levéibe irtak, éppen-való meg-fizetésével, avagy a' józágnak örök bötstjével. És tsak egy Ötáván vége szakad, ha az el-adó személy öket meg-nem kínálta; a' szomszédok pedig, és határok ö magok képekben meg-intették, és pénzekkel meg-kínálták az el-adó személyt. Melly határos szomszédok a' zálogos jószágért a' derék fömmát, a' mennyiben lett völt az el-záloglás, tartoznak le-tenni. A' bötstbe pedig magokat nem elegyithetik, sem melléje nem állhatnak, mivelhogy ez illyen

illyen józágnak tulajdonsága öket nem illeti.

LXI. TITULUS.

Miképpen kell az atyafinak jószág-béli részét visszfa venni, mellyet a' másik atyafia el-adott, avagy el-zálogostott?

Továbbá ezt-is meg-értsük, hogy gyakran az öregbik atyafiak, néha pedig a' kifsebbik-is othon lakván, és attyoktól, avagy ösöktől maradt jószágot, mellyet köztök még meg-nem ösztöttak, a' több, és öregebb atyafiaknak távöl-létekben bírván, e' fele vér szerént való attyokfiainak terheket magokra fel-vévén, azoknak-is jószágokat el-öztötták zálogosítani, avagy örök áron el-adni. És ez által a' vevök-is, nem tsak az el-adó, avagy el-zálogosító személynek jószág-béli részét; de a' több attyokfiái részeket-is azoknak terhek fel-vétele mellett, magoknak öztötták tulajdonítani.

Annak okaért tanályuk-meg azt, hogy mikor valamelly atyafiu hasonlatos képpen ok nélkül, és mód nélkül el-adja, avagy zálogosítja a' jószágot; tehát a' több atyafiái részeket a' fel-peresnek, az első egy Ötáván, minden fizetés, és váltáság nélkül meg kell téríteni, és visszfa adni. Az el-adó atyafia részét pedig tsak köz bötstsel vehe-

vehetik vissza a' meg-vévő személytől. És azt-is az el-adó atyafi részét a' fel-peresnek kell adni: a' fel-vett terhnek meg-hivása, le-szállítása; és minden-némü meg-fizetés nélkül. A' derek sommának pedig meg-fizetéseért, és meg-térítéséért, mellyet a' kötés-levelbe be-irtak vólt, az el-adó személynek több jószágát valamég fel-érik véle, ugyan azon egy törvény ki-mondásakor tartozik a' Bíró meg-bötsülni, és a' vévő személynek kezébe erefzteni, azon okkal, a' mint a' kötés-levelben meg-vólt írva. Ha pedig az el-adott józágnál több nem leendő; és faját ingó-bingó marhájával-is fel-nem éri a' meg-irt sommának meg-térítését; tehát a' vévő ez ilyen mód nélkül való árúban (mellyről az előtt-is, úgy-mint az elsőről szöllek) tőrje kárát. Mert mikor szükséges okokért adják-el a' jószágot; a' fellyül meg-irt második mód szerént hihattyák-meg a' fel-vett terhet-is: a' sommát-is, a' mennyire lehetséges léfzen, meg-kell a' vévőnek téríteni.

Ezen értelemben legyünk az atya felöl-is, ki az ő ös jószágát a' fiainak keze-vek, és akarattyok ellen mód nélkül, és ok nélkül el-idegeníti, akár örökbe el-adván, akár pedig el-zálogosítván; tudni-illik: hogy az atya vallás-tételét-is e' féle ok nélkül első mód szerént való kötésben terhet nélkül meg-hihattyák, és a' fiak részeket minden

minden fizetés nélkül vissza vehetik: az attyok részét-is a' fiak kezébe csak köz böts-tsel kell meg-téríteni, és meg-szerzeni.

LXII. TITULUS.

A' féle vallás-tételekről, mellyeket meg-nem hihatnak.

Erre mindazáltal jól reá figyelmezzünk, és eszünkben tartsuk, hogy mikor egyik atyafi a' másiknak vallás-tételét meg-akarja hini, ha a' féle az árúba adott, a' vagy tserélt, avagy egyéb módon szerzett józággal, örökséggel tudva él, és hasznát-is ugyan valóban veszi, törvénybéli ellen-mondás nélkül: tehát e' féle vallást soha meg-nem hihat. Mert a' véle való élés által, a' vallás-tételnek, és kötésnek engedni láttatik. Ezent mondhattuk az atyának vallás-tételéről-is, mellyet a' fia meg-akarna hini.

Hasonló értelemben legyünk a' féle vallás-tételekről-is, mellyek vér szerént, és egy oszláson való atyafiak között, sőt akár minémü idegenek között-is valami peres jószág felöl való szerződésből, és békeségből léfzenek. E' féle meg-alkuvásban pedig gyakorta bizonyos rész adatik a' peres józágból valamelly félnek, mellynek azon kívül-is ne talán jó igazsága volna a' peres józághoz; egyik részetskéje pedig, békeségnek

ségnek okiért, ugyan magánál marad, és tellyes birtokában. Melly meg-alkuvásról való vallás-tételek (miért hogy a' pernek vége, és ki-menetele még kétséges volt, és bizonytalan, mire mégyen) mindenkor meg-tartatnak, és soha azokat meg-nem hi-hatni. Mert ezen kívül-is a' féle vallás-té-telt, mellyet meg-híhatnak, nem a' jószá-gnak viszsa vételéről, avagy magához való kaptólásról, hanem a' jószágnak tsak el-idegenítéséről kell érteni.

LXIII. TITULUS.

A' féle vallás-tételekről, mellyek után ik-tatás kell, avagy nem kell.

Továbbá, ha a' meg-mondott, avagy e-gyéb féle okokból a' vér szerént, és egy oszláson való atyafiak, a' féle jószágo-kat, mellyek a' nélkül-is egyről a' másikra szállának, egymásnak vallyák, akár az Ország Bírái előtt, vagy Káptalanban, avagy Conventben: E' féle vallásra sem a' Király engedelme, sem pedig egy esztendő alatt való iktatás nem szükséges. De az idege-nek közt való örök vallás-tételek, akár mi-némü jók és jószágok felöl valók, a' nélkül szükölködnek. Söt még zálogost-is örven forintnak ha felette vagyon, egy esztendő-nek forgása alatt törvény szerént való ik-tatás-

tatással szükséges képpen szoktanak meg-erősíteni. Ezt-is úgy, ha az, a' kinek jó-szágot vallyák, akkoron a' jószágnak ura-ságában nem volna. Mert ha a' vallás, és kötés előtt-is minden volta képpen urásá-gában volt a' jószágnak, avagy e' valló sze-mély ha a' jószágot fogyatkozás nélkül ke-zebe adhattya; tehát az esztendőnek forgá-sa el-múlván-is, a' meg-mondott iktatást végbe viheti.

De ezt jól meg-látván, hogy ha vala-melley vallás-tételre szükséges léend a' Ki-rály engedelme, és ezt az engedelmet egy esztendeig a' Királytól meg-nem nyerhetik; tehát e' féle vallást mind addig sem illik ik-tatni, valameddig a' Király-is meg-nem eu-gedi, és consensuust nem ad reá: Ha pedig meg-engedi, egy esztendőnek forgásában a' Király engedelme erejével el-kell járni az iktatással-is, akár ellene szollyon valaki, akár ne az iktatáskor. És ezt értsed ol-lyan vallásról, melly nem jövendő dologról szöll, hanem jelen-valóról.

Mert ha valaki mást fiává, avagy atya-fiává fogad, és ha jószágaról olyan vallást, és kötéit téssen, hogy hólta után a' má-sikra szálljon; avagy mind ketten úgy vé-geznek, hogy viszontag egymásra maradjon jószágok, tudni illik ilyen formán: Hogy ha valamelley fél magtalanul halna-meg, te-hát annak a' jószága az élő személyre szál-

L

lana,

lana, és e' féle vallás-tételt javallana, és helyén hagyna a' Király ö felsége. Miért hogy a' vallás-tétel, és a' Király engedelme-is jövendőre szól, és tsak úgy mehet véghez, ha valamelyik meg-haland. Annak okáért, valameddig avagy mind ketten élnek, avagy az a' személy meg-nem hal, a' ki halála után másnak vallotta jószágát; nem szükség mindjáraft az ilyen vallásra az iktatás: hanem ha a' consensus mellett a' Király igazságát-is meg-kérték volna azon jószágban. Mert így a' Király igazságát-is meg-kérven (melly fok Nemefek jószágában alattomban fekszik) szükség, hogy esztendő alatt az iktatást véghez vigyék,

A' mint pedig szólánk a' Király engedelme-öl-is ezen képpen tartsuk, hogy mihelyt a' más félnek magva szakad, a' Király engedelmeben (mellynek annyi ereje van, mint egy Donationak) bé-irt vallással, bé-kell magát egy esztendő forgása alatt iktatni.

LXIV. TITULUS.

Mi légyen a' Király engedelme?

A' Király consensusa, és engedelme ez, mikor a' Királyi Koronának méltósága, és szabadsága szerént valamely jószág a' Királyra szállana, és ö felsége szabad akarrattya

rattya szerént azon jószágot másnak engeddi. Hogy pedig e' mostani szokásunk szerént a' magva-szakadt jószág ez Országnek Koronás Királyára, vagy a' Fejedelemre szálljon, nem most kezdetett, hanem még a' Felseges Lajos Király idejétől fogva, úgy mint Kristus Urunk születése után, Ezer három száz, és ötven egy esztendőben kezdetett: mellytől fogva minden utánna való Királyoknak idejekben-is az oráiglan minden tikkelyeiben meg-tartották, és naponként meg-erősítették. Hogy minden Zászlós, 's Nagyságos Urak, Nemefek, Fő és Vitéztlő rendek jószága (valakiknek magvok szakadna, avagy immár tsak egyedül-való személy volna, és immár magva-szakadtát várhatnák) a' Királyi Koronára szálljon.

Lajos Király idejének előtte, mint hogy a' Nagyságos Urnak, sőt a' Fő, és Nemes vitéztlő jószágos embernek ha semmi örökös nem vóltak volna-is, Király engedelme nélkül-is szabad vólt oda hagyni jószágát, a' hová akarta; Király igazságának pedig tsak olly ember jószágában vólt helye, kinek semmi örökös maradéka, és semmi atyafia nem vólt, és testamentom tétel nélkül el-hólt.

LXV. TITULUS.

Minémü vallás-tételekre szükség a' Király engedelmé, és minémüekre nem szükség?

Innét következik azért, hogy mostan minden Urak, Nemések, és jószágos emberek vallás-tételére, ha csak egyedül való személy léend, és magva-szakadáshoz közelgetne, akár kinek-is, és akár minémü szükséges okokból, és móddal akarja örökös képpen éltetni javait, és jószágát, Király engedelmé igen-is szükséges, mivel hogy e' fele jószág ö Felségére szállana, a' mint meg-mondán. Mert Király engedelmé nélkül nem csak örök áron el-adott jószág felől, de csak el-zálogosítás felől való vallás-is (ha a' köz bötsöt meg-halad-gya) akár mint köfse, és vallya-el valaki, ugyan erőtlen lészen.

Ebből e' következik, hogy mikor egynéhány atyafias ember, avagy ha idegen lészen-is, avagy ö-magoknak, avagy külön-külön vallást téstnek egymásnak; e' fele vallásra nem szükség a' Király engedelmé. Mert holott mind a' két fele egyik-ről a' másikra szállhat törvény szerént a' jószág, itt a' Király igazságának helye nem lehet. De úgy, ha a' vallás-tévő személyeknek olly igazságok vagyon, hogy egyik-ről

gyikről a' másikra szállhat a' jószág örökös képpen. Ha pedig ilyen igazságok nem volna, mindenkoron szükség a' Király engedelmét meg-kérni, és nyerni. Mert a' vallás-tévő személyeknek fokasága a' Király igazságát ki-nem rekesztheti, holott semmi vér szerént való atyafiuság, avagy olly köteletség nem volna közöttök, hogy egyik-ről viszontag a' másikra szállhatna a' jószág.

LXVI. TITULUS.

Mi legyen a' Contractus, úgy-mint a' jószág felől egymással való végezés: és mikor kellesek abban az iktatás?

Tanúlljuk-meg azért, hogy valamikor a' jószágos emberek, és egyes személyek-is egymással alkuvás szerént végezést téstnek, hogy egyik józága a' másikra szálljon, ha valamellyiknek halála történik; és e' fele végezést akár a' Király engedjen-meg, akár a' fele személyek között legyen a' végezés (a' mint felöle szóllottam) mihelyt az egyik félnek magva szakad, mindjárt a' más fél egy esztendőnek el-forgása alatt a' jószágba iktatja magát. De minekelötte iktatná-is magát az élő fél, mivelhogy e' fele végezés által, avagy atyafiuvá fogadásnak erejével örökösé lett; ez

okaért a' meg-hólt embernek, úgymint ofztozó atyafiának jószágát szabadon el-foglalhattya, és (ha valami törvény szerént való akadály a' dologban nem esik) kezéhez veheti.

Az egymással való végezés pedig, a- vagy atyafiúi fogadás ez, mikor valaki láttya, hogy vér szerént való örökösi nintsenek, más idegent engedelmeből atyafiúvá fogad, és jószágába be-botsát, hogy jószága reá szálljon. Holott ezt a' tzikkelyt eszünkbe kell vennünk, hogy e' féle embernek vér szerént való örökösinek nem kell lenni. Mert ha élő örökösi vagynak, kikre a' jószág szállhat, az idegent ezek ellen atyafiúvá nem fogadhattya. Ha pedig örökösi nintsenek; a' fogadott atyafiúra, vagy a' fiára szokott szállani, és nézni a' jószág. Engedelmeből való fogadásnak pedig azért mondjuk, mert a' Király akarattya, és engedelme nélkül senki mást fiává, sem atyafiává nem fogadhat; miért hogy a' féle magva-szakadt jószág egyenesen a' Fejedelmet nézné, és illetné. A' fogadott atyafiú is pedig, avagy fiu, Király engedelme nélkül a' féle jószágnak uraságába be-nem mehet, magának sem foglalhattya.

LXVII. TITULUS.

Hogy a' jószágnak uraságát birni két képpen mondatik: és végtére a' végeztésekről.

Ezt-is vegyük eszünkbe, hogy a' jószágnak uraságát birni két képpen szoktuk érteni.

Elsőbben, minden volta-képpen; mikor valaki a' jószágot valóba, és békeségesen birja, és a' jószágnak hasznát véfzi, s a' jobbágyokat-is nyilván szolgáltatya: és a' jószágnak e' féle birása közönséges, és mindeneknél nyilván való.

Másodszor, örökös képpen; mikor valakire olly jószág száll, melly ötet nyilván illeti: a' mint a' vér szerént és egy ofzláson való atyafiak jószágában, kik nemzet-ségek szerént egymáshoz közel vagynak, szokott lenni.

Mint példának okaért: Jöllehet egyik vér szerént való atyafiú, a' másik atyafiának meg-ofzlott jószágát élteben valóba, és nyilván nem birja; mindazáltal arra tekintvén, hogy halála után mindjárt ő reá kell szállani, ugyan urasága vagy on abban is: mellynek erejével, ha az atyafiának magtalanul történik meg-halni, mindjárt az ő jószágát szabadon, és minden iktatás nélkül, és törvény-folyás nélkül magának foglalhat-

lahattya, és az ő birtoka alá veheti. Ha pedig a' meg-hólt atyafiának leányi, és felesége maradna, 's jószág pedig leány ágat nem illethe, és nyilván volna, hogy sem a' meg-hólt atyafiu élteben, sem az ő ösöknök idejekben, a' féle jószágban a' leány-ágnak valóban való urasága, és része nem volt volna; tehát az atyafia leányit mind házafságokiglan, a' feleségét pedig, az ura nevét viselvén, és özvegyességben élvén, szintén azon képpen, és módon, mint a' meg-hólt atyafia élteben, étellel, és ruházattal, a' mint a' jószágnak hasznából lehet, táplálni kell, és a' leányokat fel-nevelni, tisztességesen ki-házasítani: Ha a' felesége akarja, azt is adja férjnek, és annak felette jegy-ruháját, és paraffernálit az elő atyafiu tartozik törvény szerént meg-fizetni.

Ezen értelemben legyünk a' fiuvá, a' vagy atyafiuvá való fogadás felöl-is. Mert itt-is jóllehet a' meg-hólt atyafiának test szerént való örököse nem marad; mindazáltal vagyon, kire szállhaszon jószága. De azért a' féle fogadott atyafiának jószágok külömben száll egyikről a' másakra, kik hatvan, száz, avagy két száz, vagy több esztendőnek előtte jószágokban osztoztak volt, és annyi időtől-fogva nemzetségeknek-is ágait sem tudgyák elő számlálni; mindazáltal meg-is osztozó atyafiának mondják, és tartják magokat. Mert e' féle do-

logban

logban azon törvény folyásával kell élni, mint szintén a' magva-szakadott jószágot Király ö Felsége adományya után szokták meg-perleni.

LXVIII. TITULUS.

Hogy a' jószágnak hatalmas el-foglalót hatalmasul belőle szabad ki-hányni.

Továbbá, ha valaki a' féle jószágnak uraságába hatalmasul bé-menne, avagy valamint el-foglalná, melly nem ő reá, hanem másra szállott volna; tehát a' kire a' jószág nézne, egy esztendőnek forgása alatt a' hatalmas foglalót a' jószágnak uraságából, hasonló hatalommal ki-vetheti, és ki-rekesztheti. Mert e' féle hatalmaft hatalommal szabad ki-verni.

Ha pedig a' foglaló esztendőt tölt benne; törvénnyel kell az után ellene járni, és a' jószágnak méltatlan el-foglalásáért rövid hivatalal perbe foghatni: holott szintén olyan képpen, mintha a' jószágot saját kezéből foglalta volna-ki; a' hatalmas foglalót a' törvény fejen itéli, mivelhogy más ember igazságát erővel, és hatalommal magának foglalja. De azért úgy marad fejen, ha a' fel-peres meg-bizonyithattya, hogy a' jószág törvény szerént őtet illethe, és ő reá szállott volna. Ezent kell értenünk a'

L 5

féle

féle jószágoknak is el-foglalása felől, mellynek uraságában valaki fok időtől fogva volt volna, tudni-illik: hogy a' jószágtól megfosztatott ember a' foglalót, ha lehet, hasonló hatalommal szabadon ki-vetheti, és ki-verheti.

LXIX. TITULUS.

A' Nullum Jusról, mikor ember semmi igazságot a' jószágban magának nem tart: és minemü jószág térjen ismét arra, ki el-ajándékozta, avagy el-adta.

Továbbá ezt-is tanúljuk-meg, hogy ha valamely vallás, és kötés-levéiben, avagy szánt-szándékkal, avagy pedig felejtésből e' tzikelyt belé irandják, hogy a' jószágnak semmi igazságát, és tulajdon-ságát a' valló személy az után magának nem akarja tartani; tehát e'féle jószág soha a' valló személyre többé meg-nem tér, még ha a' vévő személy magtalanúl meghalna-is; hanem a' Király adományára száll mindenestől.

Ha pediglen e' tzikelyt a' levélben nem irják, akár tsere jószágról, akár örökben való el-adásról legyen a' vallás-tétel, minthogy gyakorta valakinek jó szolgálatyáért, és egyéb szükséges okokért szoktának jószágot adni, zálogosítani, avagy som-

fommába kötni; tehát ha az magtalanúl meghaland, és semminemü atyafia nem kezd maradni, a' kinek a' jószágot adták, avagy kötötték volt, a' jószág az ő elebbi tulajdonsága szerént ismét az el-adó személyre, melly azt el-adta volt, és róla vállalt-is tett volt, avagy maradékira visszátér, és az elebbi igazsággal hozzá tér, és visszátér válthattya; mert a' jószág szállásának tulajdonságát, és uraságát magának megtartotta, és örökké másnak nem kötötte volt.

LXX. TITULUS.

Mi legyen a' jószágoknak el-tserélése, és miért találták a' tserét?

Miérthogy a' jószágoknak tseréjét egynéhány helyen említettük: Annak okáért a' tsere, két, avagy több ember jószágának visszontag-való el-változtatása, és egyiknek másikért törvény szerént való adása. Találtak pedig a' tserét, a' jószágoknak békeséges állapottyáért, és bővségesb hasznavételéért. Mert fok embernek házatól olly mezfíze vagyon jószága, hogy gondja-vifelésére többet kell költeni, hogy sem mint a' mennyi hasznát venné. Némellyeknek pedig jószágok a' hatalmas, és káros szomlédoknak veszekedések miatt el-is szokott puszt-

pusztulni. Sokaknak pedig e' féle jószágok miatt olly szüntelen való perei vagynak, hogy még éjjel sem alhatnak miatta; és ez okon több kárát vallyák, hogy sem mint hasznát vennék jószágoknak.

Annak okáért minden jószágos ember az ő jószágát, örökségét hasznoson, és alkalmazoson szabadon el-tserélheti, fiai, leányi, és atyafiai ok nélkül-való tilalmával, és ellenzésével semmit nem gondolván. Mindazáltal a' melly rész jószágot tserében vészen (ha magtalanul haland-meg) a' több vér szerént való, és egy osztáson való atyafaira száll; minthogy az a' rész-is, a' melyet tserében adott vólt, a' több atyafaira szállott volna örökös-képpen.

LXXI. TITULUS.

Tsalárdsággal lett tseréről.

De e' féle józágnak el-tserelésében fok ember nagy fok tsalárdságot szokott tselekedni. Mert fokan jószágokat attyokfiai ellen, sőt nyilván-való károkra nem igazán, hanem valami szin alatt el-akarván idegeníteni, hogy az atyafiak e' féle jószágot a' vévöktől, avagy inkább az usoráfoktól hátra ne vehessenek ő magok számára; azt költik, hogy tseréltenek egymással, tudván azt, hogy az igaz tserét mindennek
meg-

meg-engedi a' törvény, és a' vallás-terél levélbe azt irattyák-bé, hogy más távül-való jószágot, avagy közelb-valót adtak volna nekik: de azért a' meg-nevezett jószág uraságát avagy tsak keves ideig birják (hogy a' tsalárdságot inkább el-fedezhessék) vagy pedig soha kezekhez sem veszik: És ilyenképpen az ő attyokfiai, kikre az ilyen szin alatt el-vesztegetett józágnak urasága méltán szállana, meg-tsalván, a' józágból őket ki-tudják, és gyakorta azt a' józágot-is, melyet tserében mondiak, hogy nekik adták, azon embernél hagyják, a' kiről költötték vólt, hogy el-tseréltek.

Hogy azért a' tsalárdsághoz, és álnoksághoz fenki ne bizzék; Mihelyt a' több atyafiak e' féle tsalárdsággal szerzett tserének végére mehetnek, mindjáraft azt, a' kinél talállják, törvényre kell hini, és az el-adott józágnak köz bötsüjét meg-itélvén, tsak egy Octáva alatt tartozik a' Biró vizsgálza venni töle, és a' fel-peresnek meg-kezebe eresztteni.

LXXII. TITULUS.

*Mikor nem hihattják-meg a' tserét
semmi-képpen?*

Továbbá, ha az atya, avagy atyafiú valamelyik atyafia a' tsere jószággal tudva, és törvény szerént való ellenzés nélkül, avagy tilalom nélkül él, és hasznát-is valóba veszi; e' féle tserét sem a' fia, sem az atyafia az után meg-nem hihattya. Mert abból, hogy belőle élt, meg-tetszik, hogy ama mellől el-állott, és az el-tserelésben egyet értett, és javallotta.

LXXIII. TITULUS.

Ha a' tseréhez pénzt adnak, a' féle jószág illet-e leány-ágot?

Mivelhogy a' tsere jószág nem mindenkoron egyaránt való, hanem egyik több a' másiknál; néha pedig hasznosb, néha pedig többet ér annál, mellyet érte adnak. Annak okaért hogy a' tsere egyenlő, és egyarányú legyen, a' melly félnek jószága kevésb erő volna, pénzel szokta fel-nevelni, sommat hozzá adván: Ez okon némeltyek azt vélték, hogy e' féle jószág a' pénznek hozzá adásáért úgy illetné a' leány ágot-is,
mint

mint a' fiú ágot. De azt nem úgy kell érteni: mert a' jószágnak tulajdonságát, hogy kit illelsen, nem az ágáról, tudni-illik a' pénznek hozzá való adásáról kell meg-ítelni; hanem a' gyökerét, és eredetét kell meg-tekénteni, az az: mint keresték, és találtak legyen elsöbben a' jószágot: És ez okon, a' leány ág e' féle jószágnak csak a' fel-pénzéből vehet részt: A' jószágnak pedig tulajdonsága éppen száll a' férfiú ágra. De ez-is úgy lehet-meg, ha a' féle jószág eleitől fogva nem illette a' leány-ágot. Ha pedig kételkedni kezdenek a' felől, hogy valamely jószág mind a' két ágra szolgál-e avagy nem? Tehát mindenkoron az ok-levelekre kell fogni; mellyekből ki-tetszik, a' jószágot elsöbben-is mint keresték, és találtak.

LXXIV. TITULUS.

Mi haszna legyen az oltalom fel-vételnek?

Miért hogy a' jószágnak el-tserelésében, és el-adásában a' menedékben szoktak fel-venni, és arra felelnék, hogy meg-oltalmazzák egymást a' jószágban, és a' válás-tétel levélbe-is bé-irattják fogadáfokat; mellyet a' Deákok *Evilio*-nak mondanak. Annak okaért ha egyik fél a' másikat törvény

vény szerént reá kereli, hogy ötét az ő fogadása, és ígéleti szerént, a' tserében adott jószágok uraságában a' peresek ellen, kik őket háborgatják, meg-oltalmazza, de meg-nem oltalmazhattya; tehát a' tserében adott jószágot (ha még jelen vagy) tartozik szörin nékie viszlá adni: Ha pedig len kezéből ki-költ volna, és viszlá nem vehetné; tehát akkor hasonló jószágot, annyi számút, olyan hasznót, és annyi érőt, tartozik a' kár-vallott embernek adni, kit a' neki adott jószágok uraságában meg-nem oltalmazhatna. De ezzel úgy tartozik, ha a' vallás-tétele, avagy menedék-levéiben közönséges képpen, és tellyességgel, az oltalmazásra reá ígerte volna magát. Mert mikor egyéb bizonyos okokat, és tikkelyeket irnak a' menedékben, hogy azokra való tekintetben ígerte volna az oltalmat; tehát akkor azon tikkelyeket kell meg-tartani. És ugyan ezen kell érteni egyéb jószág felöl-is, mellyet el-adván, és idegenitvén, felelnek felöle, hogy meg-oltalmazák benne. Ha pedig a' vévöt az el-adó meg-nem oltalmazhattya a' jószágok uraságában, mellyet al-adott; tehát hasonló jószágot kell érette adni, melly jószágával, nagy voltával, hasznával annyi erő legyen, mint az elébbi volt.

LXXV. TITULUS.

Kiket értsenek a' törvény szerént való háborgatókon?

A' törvény szerént való háborgatókon, és bántókon, értyük a' pereseket, kik törvénnyel járnak: És nem azokat, kik hatalommal foglalják-el a' jószágot, és erőszakkal tselekesznek. Mert e' félék ellen senki nem tartozik az el-adott jószágban mást meg-oltalmazni. A' vévöt azért e' féle jószágban, ha valaki törvénnyel kezdi keresni, avagy perbe fogni, háborgatni; tehát tartozik, az el-adó félt, kitől a' jószágot vette, az ő igazságának meg-oltalmazására melléje inteni a' törvényre, még minekelötte törvényt állana, avagy véghez menne a' per. Mert ha melléje nem hivatya, és így a' jószág mellől törvény szerént el-marad, és el-velzti; az el-adó fél az oltalmazásnak terhétől meg-szabadúl, és annak utanna a' vévöt nem tartozik többé a' jószágok uraságában meg-tartani, avagy oltalmazni.

LXXVI. TITULUS.

A' féle Oltalmazásról-való fő kérdés.

Továbbá ilyen kérdés támadhat: Ha ki fel-fogadja, és másnak magát arra kötelezzi, hogy valamely jószágban azt megtalmozza; és idő jártában avagy határjárásal, avagy más formán, de törvény szerént a' jószágnak egy darab földet valaki el-fszakasztaná, és el-tulajdonítaná, a' jószág dereka békével maradván; Az el-adó fél tartozik-e amazt abban a' darabotska földben megtalmozni, és megtartani? Erre ez a' felelet, hogy nem tartozik. Mert ő azt a' jószágot minden hasznaival, és törvény szerént hozzá tartozandó részeivel 's tulajdonságival adta vólt-el másnak: és úgy ajánlotta vólt magát, hogy őtet annak uraságában meg-akarja tartani, oltalmozni. Az a' darab föld pedig törvény szerént nem ahoz a' jószághoz való vólt: Sőt még az el-adó fél-is mód nélkül bírta. Ez okáért más ember igazságát el-nem adhatta, mint-hogy nem-is adta, a' meg-irt tzikkely tartása szerént; holott azt írta, hogy abban oltalmozza-meg, a' mi törvény szerént a' jószághoz való vólt. Hanem ha úgy kötelezte vólna magát, hogy azon határral oltalmozza-meg őtet a' jószágnak uraságában, a' mellyel ő bírta addiglan. Mert ekképpen
az

az el-vett föld helyébe, más hasonló földet kellene nékie adni.

LXXVII. TITULUS.

Hogy a' jószágnak el-ajándékozói, és el-adói azokkal, kik a' jószágot bírják, ő magok személyek szerént nem perelhetnek.

E' dologban ez egygyet még-is esziünkbe vegyük, hogy az oltalomnak fel-fogadása, mellyről szöllánk, mindenkor a' külső, és idegen peresek, 's törvénnel-való háborgatók, és felperesek ellen szokott lenni, és nem azokra nézve kell érteni, kik a' jószágot avagy el-ajándékozták, avagy eladták vólna: minthogy egynéhány embert láttam önnön magam, hogy jószágokat másnak adván azonra támadott, és perlett azzal, ki ő utána bírta a' jószágot. Mivelhogy a' jószágnak uraságában meg-nem oltalmozhatná 's tarthatná 's azért azon igyekeztenek, hogy a' jószágot ismét vizsgálva vehessék: mellyben semmi módjok nem lehet.

❧ ❧ ❧

LXXVIII. TITULUS.

Mi legyen az idő-múlás: és külön-külön-képpen hány esztendő foglallyon-bé magába?

Mivelhogy az idő-múlást mint az örökös jószágoknak, és mint a' zálogosnak keresésében, sőt még a' hatalomról való perben-is gyakorta szokták emlegetni: annak okáért szükség, hogy az idő-múlásról, avagy el-telésről kevés beszéddel szóljunk. És legelsőbben mi legyen: Azután pedig hány esztendőt foglallyon-bé, és hány képpen vétetik.

Tudjuk-meg azért, hogy az idő-múlás, valamelly jószágoknak perrel-való megtartásának, vagy megkeresésének, a' törvénytől rendeltetett határának, idő szerént való bé-teljesítése. Melly idő-múlás a' Király igazságára tekintve, akár minémű jószágban, mellyet el-adtak, vagy el-foglaltak, a' vagy akármiképpen el-idegenitettek volna, száz esztendőre telik-bé; az Egyházi jószágban pedig negyvenre, a' Nemesek jószágban harmintz két esztendőre; a' Városbeliek között pedig tizenkét esztendőre telik-el. A' hatalom dolgában-is harmintz-két esztendőig tart az idő-töltés. A' falubeliek között pedig az idő-múlás esztendőt, és egy napot foglal magába-bé. A' vér szerént való, és osztozó atyafiai között, a' jószág-

szágban, mellyet, egygyütt birnak (hatalomtól el-válva) és a' jegy ruha felől, és a' leány-negyed felől-való ki-fizetésről, az idő-múlás soha meg-nem engedtetik. Az Egyházi Széken azért másképpen, és különben emlékeznek az idő-töltésről. De miért-hogy mostan az Egyházi Székről szólni nem igyekezem, el-halगतom, és azokra hagyom, kik azt forgattyák.

Végtere azért, noha a' határoknak megigazításában, és a' zálogos jószágban, fok értelmes emberek köz-beszédben mondják, hogy időt nem hagynak tölteni: mindazáltal miérthogy e' beszédet módjával kell értenünk, és igaz rendel el-igazítanunk, ide alább felöle világosbban kell szólunk.

LXXIX. TITULUS.

Minémű időben nem lehet az Idő-múlás, és helye-is nintsen?

Tudni-illik azért, hogy idő-múlás nem létszen azoknak dolgaiban, kik az ellenségnek, úgymint Törököknek, Szeretseknek, Tatároknak, avagy egyéb hitetleneknek kezekbe, és fogságokba esnek, és ottan történik a' meg-határozott időt el-töltés: Mert az ollyan Nemes személy, melly javaitól meg-fosztatott, mihelyt haza kerül, törvény útyán azokat ismétlen

viszsa szerezheti, és foglalhattya, az időmúlásnak törvényét heába forgatván. És ha ki Királytól szám-kivettetnek, annak a' fia a' Fejedelemtől való féltében, avagy atyához való kegyességéből, az atyával egygyütt menne a' szám-kivetésbe, azonban ott való léteben jószágokat idegen birná, annyira hogy időt-is töltenének benne, a' Nemefek jószágának törvénye szerént; meg-jöven a' fiu (kinek az atya vétkének terhét hogy viselné, nem illik) az ő része szerént való jószágot még az idő-múlás után-is szabadon meg-keresheti, és az idegen kézből méltán vissza veheti. E' féle idő-múlást pedig, per indítás nélkül-is, tilalom, avagy tudomány-tétel levél által mindenkor ki-rekeszthetik. Mert a' per indítás-is, e' mostani szokásunk szerént, többet bé-nem fog harmintz-két esztendőnél. És ha a' perben ez alatt el-nem járnának, a' harminz-két esztendő el-telven, a' pert ismét újjolag kell meg-indítani.

LXXX. TITULUS.

Zálogos jószágokról közönséges-képpen.

Meg-irván ide fellyebb, a' jószágoknak tulajdonságokról, és örökségekről, és azoknak nemekről; mostan szóllok a' zálogos jószágoknak rendekről, és mivoltokról.

És

És jóllehet a' zálogos jószágokat birni-is bűn, és lélek ellen való dolog, nem hogy félelmes nem volna a' felől valamit irni; mindazáltal miért-hogy a' Tsászári, és a' Polgári törvények birni meg-engedik, azért is ez Országban, és hozzá-való tartományokban e' veszedelmes szokás-is igen fel-költ, és annyira fel-is vették, hogy ha némelyeket a' Dekretombéli el-vegezett büntetés meg-nem rettentene, még ha sziutén az ő pénzeket le-tennék, és meg-fizetnék-is, az ő nálók lévő jókat, és a' zálogba vetett jószágokat meg-botsátani soha nem igyekezének; hanem lélek ellen-is, a' még lehetne, magoknak meg-tartanak. Annak okáért az el-zálogosításnak módjáról, és erejéről, ez helyen rövideden irni akarok.

LXXXI. TITULUS.

Mi legyen a' jószágnak el-zálogosítása, és hány-képpen értefsék?

Itt tehát meg-tudjuk, hogy a' jószágnak el-zálogosítása két képpen értetik, tudni-illik: az el-zálogosító, avagy zálogbavető félről; és a' vevő, avagy zálogra adó félről. A' zálogba vető fél az, a' ki az ő tulajdon jószágát, kéntelen szüksége miatt, ideig másnak engedi élni: A' vevő fél pedig mondatik ehez képest, más ember

M 4

ber

ber jószágának haszna vévője, és a' derek pénznek meg-kérője, sőt ideiglen-való veszedelmes, és kárhozatra méltó meg-tartója. E' magyarázat pedig nem arra megyen, hogy valaki a' zálogos jószágnak hasznát-is vegye, és annak felette a' derek pénzt-is meg-kérje: sőt inkább ez ilyen vizsgáló kéreft, és haszon vételt meg-tilt, és kárhozzat. Mert ha valaki ezen módon zálogos jószágokból él, usorát venni nyilván ismértetik. De ha minden hasznot (a' költségtől el-válva, mellyet az igaz földes ura-is a' jószágunk meg-tartásáért tartoznék költeni) a' derek pénzhez számlálna, és az ki-telven, a' jószágot meg-botsátaná; úgy a' zálogos jószágot tartani nem volna szidalmas, sőt nagy ditséretre volna méltó: mert ez által a' pénzes meg-hívó fél az ő felebaráttjához, és atyafiához való kegyes voltát hogy meg-mutatta, meg-bizonyítaná.

LXXXII. TITULUS.

Miképpen értesék az Idő-múlás, hogy a' zálogos jószágban meg-nem engedtetik.

Mivelhogy pedig ugyan köz példa-ban szédde lett, hogy a' zálogos jószágban Idő-múlás nem lehetne, sőt meg-fem kellene engedni: De a' köz beszédnek értelmét nem illehettyük mindenre; hanem a' mint az előtt meg-mondám, az el-zálogosításra két felől kell vigyázni: egy felől arra, a' ki zálogba veti, és adja: más felől, a' ki magához vészi. Az el-zálogló félnek pedig úttya vagyon reá, és meg-is engedtetik: de a' Kreditornak, és ki pénzt adja reá, semmi-képpen meg-nem engedtetik; hanem meg-vettetik a' kötés.

Mert fokban jószágokat a' szükség miatt zálogba szokták vetni, mellyet mind holtok napjáiglan-is meg-nem válthatnak. De még fiai-is, és attyokfiai, az attyok halála után, avagy szegénységek miatt, avagy gond-viseletlenségek, és tunyaságok miatt, néha pedig hogy jószágoktól igen el-távoznak, és meszsze földön szolgálnak, avagy az Ország kívül járnak (és ez okok miatt jószágokat meg-nem válthatván) az alatt az idő-múlásnak rendelt határát, és idejét fokkal meg-haladgyák; melly e' féle történetben

ben azért, az idő-múlás az el-adott félre nézve, meg-nem engedtetik. Holott ez okáért ez ilyen el-zálogosító Nemeseknek fiai, és attyokfiai, vagy maradéki meg-bizonyithatták, hogy ezek a' jók, és zálogos jószágok idegen kéznél tsak zálogban vagynak, és magoknak vissza váltani akarják; tehát a' kinél találja az el-záloglott jószágát, annak nem használhat az idő-múlásnak törvénye (ha ugyan kétfzer, avagy háromszor, avagy többször el-tölt-volna-is az idő) és ha ugyan azon gazda (ne mondjam usorás) a' zálogos jószágot, Király igazsága nevével azonban magának meg-kérte volna-is; tartozik kezéből ki-botsátatni. És ha valami közit mondja ahoz a' jószághoz a' jószág uraságán kívül törvény úttyán keresse.

Ezt-is pedig úgy értsed, ha az előbbi el-záloglás után örök árron nem adta a' jószágot az örökös, ki zálogba vetette-volt. Mert e' formán nem tartozik pénzt felvenni, és a' jószágot meg-ereszteni; hanem ha az el-zálogló fiai, avagy atyafiai azt forgatták, hogy ő ellenek, és nyilvánvaló károkra örök árron el-nem köthette, 's el-nem idegenithette volna a' jószágot; tehát ilyen törvénykezésben azon módon járjanak-el, a' mint szoktak az örökségnek, és jószágnak meg-keresésében el-járni.

Mert

Mert két úton senki jószágot nem bírhat, úgymint zálogosul, és örökösül egyszer 's mind: Mert minek utánna a' jószágot valaki örökösül kezdi birni, ottan a' zálognak ereje meg-szünik, és voltaképpen el-telik. Mindazáltal ezt a' méltóságot, tudni-illik: hogy a' zálogos jószág-felöl való törvénykezésben az idő-múlást nem kell forgatni, némellyek nem igazán magyarázván olyan értelemre akarják vinni, mellyel a' Pap-Uraknak, Szabad-Uraknak, és országbéli Nemeseknek jószágit, a' féle el-zálogosító levelek erejével, mellyek hatvan, hetven, száz, és néha több ezten-dök előtt költek, úgymint zálogos jószágot, magoknak venni, és el-foglalni akarnak.

Ennek okáért vigyázni kell, és tudni, hogy minden e' féle régi zálogos levelek, mellyekben az idő-múlásnak határa ki-tölt, haszontalanok, és erőtlenek (hogy ha a' fel-peres, ki olyan levelekkel valaki jószágát perli, elegendő bizonyossággal, főképpen levélbéli tanú-bizonyossággal meg-nem bizonyithattya, hogy ötöt abból a' zálogos jószágból, melly kezénél volt, és birt, hatalmasul vetették-ki, és ok nélkül 's váltság-nélkül vették-el töle a' zálogos jószágot) Mindazáltal ha e' féle hatalmaskodást, és ki-üzést, avagy a' jószágnak ok nélkül való el-foglalását, melly ő rajta esett volna, hatvan

hatvan esztendőnek alatta emberi bizonyossággal (elegendővel, és igazsal) meg-bizonyíthattya, helyén kell hagyni.

Mert gyakorta a' zálogos jószágért a' sommát le-tézik, mellyben másnak jószága kötve vólt, és Kreditorának meg-fizet. Kire a' zálogos leveleket szörin ki-nem veheti; hanem menedék, és kúietantzia levelek kellenek róla, és azokat adják neki: mellyek gyakorta el-tévednek, és elvesznek, főképpen ha azon embernek magva szakadása történik, és a' ki-váltott jószág avagy a' Királyra száll, avagy a' Király másnak ajándekozza, avagy egyéb úton valaki kezébe jut.

E' féle ügyben annak okáért, a' régi zálogos levelek ellen, szörin nem tartozik a' menedék leveleket elő-adni az idegen gazda, mikor meg-holt, és magva-is szakadott az el-zálogosító személynek, hanem ha meg-bizonyíthattya (a' mint meg-mondám) ezt, hogy ő töle mód nélkül, és hatalmasúl vették volna-el a' zálogos jószágot: Mert ekképpen nem látszik méltónak lenni, hogy annak pénzét heába elvennék. Mert akár miféle marha, és jószág az ő terhével szokott egyik uráról a' másikra szállani. Még-is azért ha meg- emlékezik róla, hogy a' derék sommát annakelőtte meg-vette legyen; igyekezék inkább a' zálog nélkül el-lenni, hogy
nem

nem mindazáltal lelkének veszedelmet szenvedni.

LXXXIII. TITULUS.

Hogy a' jószágot köz bötsnek felette el-nem zálogosíthattya.

De a' mint az előtt-is rövideden emlitém, ezt jól eszedbe vedd: Hogy a' jószágot, akár melly Nagyságos Uré, Fő-emberé, Nemes, és akár minémü rendbéli jószágos emberé legyen-is, köz bötsnek felette akár mi okon-is el-nem zálogosíthatni. Mindazáltal ha valaki jószágot köz bötsnek felette el-zálogosítaná; tehát az tellyes életének forgásában személye fzerént különben meg-nem válthattya, hanem ha annyi pénzt, a' mennyit fel-vett, egy sommában le-téfszen, és úgy váltya visszsa. Holta után azért, avagy még élteben-is annak, a' ki el-zálogosította, fiai, avagy atyafiai, a' kire tudni-illik e' féle meg-váltas nézne, a' fellyül meg-mondott köz bötstsel meg-válthattya. De az el-adásban-való szertartást mindenkor meg-tártván. A' köz bötsben pedig itt értsed, nem az ökröket, lovakat, teheneket, juhokat, avagy egyéb e' féle el-adó marhákat; hanem a' zálogba vetett jószágnak bötsüjét, és értékét, úgy-mint a' köz bötsünek általa, a' mennyi sommára mégyen,

mégyen, fel-számlálván földét, erdejét, és réteit, és egyéb hozzá tartozóit, és hasznait: Mert a' zálogba vetett jószágoknak e' féle értéke szerént kellett annak utánna a' pénznek sommáját váltságában le-tenni.

LXXXIV. TITULUS.

A' határoknak meg-választásokról, és el-igazításokról.

Továbbá, mivelhogy ez előtt-is meg-mondók, hogy a' határoknak meg-igazításokban-is az idő-múlás nem lehet, és nem foly; azért a' határoknak járásokról, és meg-igazításokról szóllok. Holott eszünkbe vegyük, hogy minekutánna a' Magyarok ez Országot valóba kezdték birni, és a' Sz. Lélek ajándékát vévén, az igazságnak ismeretére, és keresztyénységre jutván, a' mi felséges Királyunk, és Apostolunk Sz. ISTVAN Király, és Sz. LASZLÓ Király, sőt Magyar országnak fok szentséges következett Királyi, fok földeket (mellyeket most faluknak nevezünk) a' Király váraktól, mellyekhez, úgymint e' Magyar országi Koronának birodalmához való voltának, el-szakasztván, Kalastromokhoz, és Egyházakhoz örök alamisnába adták: Annak felette a' szolgáló rendek (kiket most

Ne-

Nemefseknek mondunk) szolgálattyok ezt kívánván, örökbe adták. Melly földeket, az el-ajándékozásnak idején, határoknak fel-hányásával egyéb földektől néhá el-hasították: Annakutánna meg-szaporodván az Országban a' Szabad, és Nagyságos Urak, és Nemefsek, egy földnek, avagy falunak határában, gyakran két, és néhá három, avagy több falut-is ültettek, és népet szállítottak reá. A' hol némelykor semmi egyes határt nem tettek; hanem tsak élésekre a' faluk számára el-intéztének a' földben. Néhá pedig határoknak fel-hányásával is azt egymástól el-választották. Idő jártában azért az Urak, és Nemefsek fiai, és örökösi, jószágokat magok között meg-osztván, az osztásban egyik részére egy falu, és a' másiknak más falu jutott. Kik annak-utánna el-halván, és tellyésséggel elfogyván e' féle faluk, és jószágok, külömb-külob-féle embereknek kezekhez jutottak, néhá a' Magyar Országi Sz. Királyoknak adományokból, néhá pedig más úton-is, a' határ járt levelekkel egyetemben. És e-képpen a' határ járásban, és igazításban, kezdett támadni az egyenetlenség. Mert azok, a' kiknek kezekhez jutottak a' határ-járt levelek a' faluval egyetemben, mellynek a' levelek szolgálnak, e' féle határnak fel-verésével más falukat-is, és jószágokat, a' leveleknek erejekkel övéknek

nek ítéltenek lenni. Főképpen ez utolsó időkben, a' hatalmasoknak nyilvánvaló elfoglalások, és földeknek elvétele után, a' határoknak megigazításokban fok-féle vételkedések kezdettek támadni.

LXXXV. TITULUS.

Miképpen kellyen érteni, hogy a' határ igazításban Idő-múlás nem lehet?

Jollehet azért, hogy a' határ igazításban Idő-múlás nem lehet: mindazáltal, ha valaki határában, mellyről derek határ-járt levél vagyon, már falut ültetett-volna (főképpen azon okokkal, a' mellyekről szólék) az újonnan ültetett, és szállított falut, az első határ-járt levélnek erejével, melyben a' falu földje nevezet-képpen bé-irva vagyon, el-nem foglalhattya. Mert a' megtelepedésnek idején kellett volna annak, a' ki a' határt bírta, és a' határozott föld a' kié volt, el-tiltani (hogy ott örökséget, avagy falut ne építsenek) De ha nem tiltotta, és abban a' határban más falut hagyott le-telepedni: Azoknak a' paraszt embereknek, kik ez ilyen falut lakják, az Ország Birája méltó, és igaz intézése szerint, a' mint régtől fogva ezen ott való lakos paraszt emberek éltek, és laktak, azon

azon falu határának tartományából a' szerint szakaszson, és határozzon-el a' földben, az újlag le-telepedett lakosoknak szükségekre mind földekből, erdőkből, mezőkből, hegyekből, vizekből, és szénarétekből: melly dolog meg-levén, mindazáltal a' féle határ-járt leveleknek több tizikkelyei a' fel-peresnek épen maradnak.

Továbbá, ha valamely rész szerint-való föld, erdő, hegy, avagy rét a' derek határból ki-szakadott volna, avagy elfoglalták volna; a' határ-járt levélnek erejével (csak hogy jól költ legyen) ez Országnek régi meg-rögzött szokása szerint viszsza veheti a' fel-peres, az előbbi derek jószágának határához; de annyi magával való hitivel, a' mennyit az elfoglalt földnek bötsüje szerint, a' törvény hitet talál nékie; akár melly idő-múlás forгатása ellene nem áthatván. Mire bötsültefsenek pedig a' földek, erdők, és két, avagy három, akár több hold földek, szénarétek, és erdők mit érjenek, a' bötsüröl-való Titulusban ide alább világosan meg-találad.

LXXXVI. TITULUS.

Minémü határ-járt levelek jök, és minémüek nem?

Ezt-is továbbá vegyük eszünkbe, hogy a' határoknak járásában és a' határ-járt levelek irásában, és ki-adásában fok tsalárd-ságok, és nyilván-való vétkek szoktak esni. Mert némelly emberek idvefségekről, és tisztefségekről el-feletkezvén, azok vagy a' Király határ-járó levelével, avagy az Ország Birái parantsolattyokkal, mellyek a' Klausulával, tudni-illik (*Dicitur nobissal*) szoktak kelni, és iratni, az ő határoknak meg-igazítására, és el-járására Király emberét, avagy Nádor-Ispánét, valamelly Káptalannal, avagy Konventnek bizonyosságul bortsátott emberével el-mennek, és őket pénzel, avagy ajándékkal gyakran hamiságra hajtják: mert a' mint otthon meg-beszélik, hogy mi módon járták volna-el a' határt, erre nézve (ha hamisán beszélik-is, tsak hírével sem lévén a' más félnek, hogy meg-járták volna) olyan határ-jártt levelet, ok-levelnek módgya szerént iratnak magoknak, és a' Káptalánból, vagy Konventből is ki-szerzik, a' minémüt szeretnek; e' féle leveleket pedig annak-utánna nálok el-tikkollják, és tiz, avagy tizenhat, néha hufz eszendeig, avagy több ideig tsak halgatnak

alatta,

alatta, mintha annyi ideje volna, hogy ök a' levelek tartása szerént el-járták volna a' határt: ez után pedig, mikor gondolják, hogy ne talán immár a' Király, avagy Káptalan, avagy Konvent emberi, de még a' határos szomszédi-is, kiknek nevek tsalárdül a' határ-jártt levélben iratván vagnak, e' világból ki-múltak volna; a' határ-járást nyilván, és törvény útyán, azon levelnek erejével újonnan el-kezdik, és ezen képpen fok földeket hamisán, és álnokül szoktak gyakran magoknak tulajdonítani. Hogy azért e' féle tsalárd embereknek útyokat el-foghafsák, és az igazság a' levelekből ki-tetsék; az Ország Birái, és Itélő-Mesteri e' féle levelekről, mellyek ez igéssel (hogy tsak *Mondják nekik*) kelnek-ki; avagy Király embere, avagy Nádor-Ispán, avagy Káptalan, avagy Konventnek bizonyosság-rételére, és relatiojára, hogy mint járták légyen a' határt, vagnak iratva; Miundenkor szorgalmatos gondvifeléssel értekezzenek, és kérdezkedgyenek, söt ugyan végére mennyenek, tudakozván ezen, hogy ha a' határ-járás után, azon határ-járt levelnek erejével, e' földeknek uraságában, a' levélbe bé-irt határok, és barázdák szerént birta légyen-e ez ilyen fel-peres, valamikor, és volta-képpen élte légyen-e? Ha azért ez meg-bizonyittatik, hogy a' fel-peres soha nem élte, uraságá-

N 2

ban

ban sem volt e' földeknek; ottan meg-tet-szik, hogy e' féle leveleket méltatlan az Or-szág törvényre igaz folyásának ellene szerzették, és irták; és ez okon azon levelek erőtlenek, és haszontalanok lesz-nek.

Ollyan határ-járt levelek pedig jők, mellyek az Ország Biráinak ki-mondott tör-vénynek hagyásából kelnek: És mikor a' törvény szerént való határ-járásból, két, avagy három személy, avagy több felek közt (mikor ez felek egyet értnek) kelnek: Ennek felette ha alkuvásból, avagy egy-másnak való vallás-tételből vagynak: tsak hogy más ember igazságát, vagy földet önnön köztök méltatlan fel-ne osztották legyen. Továbbá, e' féle határ-járt leve-leknek-is helyek vagyon, mellyek a' kö-zönséges meg-rögzött szokás szerént irat-tatnak, és kelnek, úgymint, mikor a' ha-tár-járás a' Király, avagy Nádor-Ispán, a-vagy egyéb helynek hiteles emberi által lett, és az járta-meg a' határt, jelen lévén a' szomszédok-is: és kiváltképpen azoknak jelen-létekben, kiket két felől a' jószágoknak el-határozott földet illet, és birják 's immár uraságában-is vagynak; avagy kik tisztán határos szomszédoknak tartatnak, és vólná-nak: és így nyilván mindenek előtt, kiknek tudni-illik, a' törvénynek igaz folyása szer-ént el-jártt határról határ-járt levelek mi-kor

kor kelnek, elegendők, erejekben-is meg-maradnak, meg-is tartatnak.

A' féle határ-folyások-is, és a' határok-nak fel-hányások, mikor a' törvény szerént való Magyar Országi Királyok, Donatio, avagy Adomány levelekben, nevezet-kép-pen bé-vagynak irva, mindenkor erejekben meg-tartatnak. De így tartatnak-meg, hogy ha az Adomány, és határ-járása, és fel-hányása után, azon földeket, és józá-gokat egymástól el-nem szaggatták, és e-gyéb jószághoz, avagy faluhoz nem kezdték birni: avagy mellyek vagy osztozáskor má-suvá nem jutottak volna, avagy ha valaki más határhoz jó módjával foglalván, nem elte, nem birta volna.

LXXXVII. TITULUS.

Mit kellyen érteni az olly földekről, mellyeket a' folyó-vizek áradata, és sebes-sége más felé szakaszt?

Mivelhogy fok kerített, és költsos, söt mező városoknak, faluknak, jószágok-nak, telekeknek határit nagy folyó-vizek körül, és közötté folynak, és a' határt el-választtyák: e' folyó-vizek áradata, es se-besége pedig gyakorta a' földeknek, her-keknek, erdőknek nagy részét el-sza-kasztja, és más szomszéd Városnak, avagy falunak

falunak részéhez veti. Minthogy a' folyó-
vizeknek sebességek, és erejek miatt, az ő
szokott folyásokból, és menetelekből, gya-
korta új, és más folyásokra szoktak szegni,
és menni.

Honnét némellyek azt vélték, hogy
e' féle földek, rétek, és erdők, mellyeket
a' viznek folyása, és más árokra menése
miatt, a' szomszéd város, avagy falu részé-
re szakasztott, hogy ahoz a' városhoz, a-
vagy faluhoz való volna az a' föld: Ezt
hozván belé, hogy az ő határokat a' viz-
nek folyása szokta tartani. De ezt nem
úgy kell érteni, és tartani: mert e' formán
fok tsalárdság következhetnék; holott a-
kármi vizet, és folyó-vizet rejtek tsator-
nákon, és apródonként-való ásások-által,
vagy gát és járszol kötésekkel, és töltések-
kel oda vehetnek, a' hová szeretnek; hogy
igy más ember földét, erdejét, és réteit
magóknak tulajdonithatják.

De ezt a' vélekedést viszsza kell érte-
ni: Mivelhogy e' féle folyó-vizeknek, fő-
képen hajós-vizeknek az ő jövedelmek fok-
ra szokott menni; ez okaért akár melly
felé legyen a' viznek folyamattya, az a
város, avagy mező-város, sőt még csak
egy falu-is, mellynek határából más föl-
dére, és határára szakadott a' viz, és arra
foly; soha e' változás által az ő jövedelmét,
melly volt a' malmokból, révekből, vámok-
ból,

ből, tanyákból, és egyéb haszonvételt el-
nem vesztí: hanem valamint annak előtte,
a' még a' folyó-viz az ő igaz, és régi
megszokott folyásában folyt; úgy annak-
utánna-is, mikor új árkot mosott, szabad,
és tellyes jövedelmét, és hasznát veheti, és
élheti. Igazán pedig mint az erdők, ré-
tek, és földek csak azé lesznek, a' kié an-
nak-előtte voltak, és ki azoknak békeséges
uraságában volt.

Es ez okaért némely embereknek sza-
bad gátokat, és töltéseket, maga földének,
réteinek, és erdeinek oltalmára, más ember
földén, és határan kötni, tölteni, és tartani,
hogy saját földén, és határan a' viz-
nek áradása, és sebessége-miatt kárt ne val-
lyanak. Ezzel mind azáltal más ember föl-
dét magóknak sem foglalják, sem el-nem
tulajdonithatják. Hasonló ítélet vagyon
a' malmoknak töltések, és gáttokfelől, az
ollyan folyó vizeken, mellyeknek egygyik
parttya egy faluhoz való, a' másik pedig a'
másikhoz való: melly gátak, és töltések
noha más ember földéhez vagynak ragaszt-
va, mellyet még a' törvény-is meg-enged
(csak hogy e' féle töltés, és tuhasztás nyil-
ván való kárára ne legyen, és munkát ne
tsinállyon a' más félnek) mert ez-által sem
a' folyó-vizet, sem másnak földét nem élík,
hanem az ő igaz urának tartatik-meg miu-
denkor.

LXXXVIII. TITULUS.

Mi legyen a' leány negyed, és kiknek kell meg-fizetni?

El-vegezvén eddig a' jószágokról való dolgoknak irását, akár örökben, akár pedig zálogosul birjon valaki jószágot; továbbá: mivelhogy szólék a' határ-járás el-igazításnak módjáról-is: Immár ezután a' leány negyedről, avagy negyednek, és a' jegy-ruhának ajándék marhákkal való meg-fizetéséről, és meg-adásáról szóllok.

Holott tudgyad, hogy leány negyednek mondjuk azt a' jószágot, mellyet adnak a' leányoknak, avagy afiszonyi-állatoknak, az atyoknak jószágokból, és örökségekből, az atyai nemzésnek jelenségére, nem örökké vagy örökösül, hanem csak váltáságos-képpen.

Az atyai jószág pedig, mellyet szolgálattyaival keresett, leány-ágot miért ne illeszen, és leányoknak a' fiakkal, és törvény szerént-való örökösökkel miért nem lehet a' jószágban részek; viszontag minémi a' jószágból vehetsenek ök-is részt, ide fel nyilván meg-mondottuk a' hol arról szólottunk, hogy az atyai jószág minémi örökösökre szálljon.

LXXXIX. TITULUS.

A' leány negyed ki-fizetésének módjáról.

Eszünkbe vegyük azért, hogy minden Szabad, és Nagyságos Uraknak, és Nemes embereknek, akár egy, akár tíz, avagy több leányi vólnának-is egy fizetéssel elégitheti-ki őket az ö leányi negyedekről: ilyenképpen, hogy az atyának minden jószágát, minden hasznával; és hozzá tartozóival egyetemben négy egyenlő részre oszttyák; mellynek a' negyedik részét, melly egy leány negyedet téfzen, bötsüfzerént kész pénzel kell le-tenni, és a' leányokat véle ki-fizetni; és nem valami egyébféle el-adó marhával. A' jószágnak pedig tulajdon urasága, és ennek a' negyed résznek birása, és örökös volta, a' több részekkel egyetemben mindenkor a' fiaknak, és a' több örökösöknek marad. Különkülön pedig kereshetik a' leányok az ö negyed részeket. De a' fiak, avagy örökösök okosok legyenek, hogy egynek ne fizetsenek annyit, a' menyivel mind azoknak tartoznának fizetni.

XC. TITULUS.

Hogya az egygyik leánynak a' leány negyedét meg-adták, a' másik az örökség-felől még-is perelhet.

Ha pedig a' leány negyedét egygyik leánynak törvénykezés nélkül, és az okleveleknek, és menedékeknek elő hozattatása, és látogatása nélkül meg-adják-is; a' másik leány (ha akarja) a' jószág urasága, és örökös tulajdonsága felől, melly jószágot az atya birt, törvénybe foghattya azt, a' kinek a' jószág kezében vagyon, és törvény szerént végére mehet, hogy ha a' jószág illet-é leány-ágot, avagy nem.

XCI. TITULUS.

Hogy a' hajadon leányok vallást nem tehetnek.

Miérthogy a' leányokat az ő elméjeknek gyenge erőtlen voltokért könnyen meg-tsalhatták; azért még hajadonok (még ha törvény szerént való tökéletes időre mentenek, és ember-kort értenek volna-is) soha örökké-való vallás-tételt, avagy még ideiglen valót-is, magok számára, avagy az örökösöknek, avagy attyokfiai ellen soha nem tehernek. És ez annak-is az oka,
 hogy

hogy a' leányok még a' kisebbik idejü attyokfiaiak-is tútori, és gond-viselői, 's oltalmi nem lehetnek; sem tútorságnak tisztit, az Országának meg-rögzött szokása szerént, viselni nékik nem engedik.

XCII. TITULUS.

A' hajadon leányok az ő ki-házastásoknak idejéiglen, mi-módon maradjanak az attyok házánál?

A' hajadon leányok pedig az ő attyok halála után az atyai házban, és jószágban, az ő el-házastásoknak, idejéiglen miképpen maradjanak, és annak utánna miképpen kellesek abból őket ki-házastani, ide fel, a' hol a' magva-szakadt jószágnak el-kéréséről szoltunk, nyilván való tanúság vagyon felöle. Miképpen kellesek pedig meg-bötsülni a' leány-negyedet, és a' vár, a' nemes udvar-hely, és a' jobbágy-hely, avagy ülés, és e' féle bötsü-szerént mit érjen, a' bötsülésnek rendiben ide alá nyilván meg-lészen írva.